ΟΙ ΕΞΟΡΙΣΤΟΙ ΤΗΣ ΑΛΟΠΟΛΕΩΣ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Χάλλη, Ἀπριλίου 26 1732.

Βαρβάρα Φιλτάτη.

Ἀκόμη δὲν εὗρον μέσον νὰ σοὶ πέμψω ἀσφαλῶς τὸ πρῶτον γράμμα τὸ ὁποῖον σοὶ ἔγραψα· θὰ λάβῃς λοιπὸν ὅλας τὰς εἰδήσεις μαζευμένας. Ἐν ἀρχῇ ἡ περαιτέρω ὁδοιπορία μας ἦτο δύσκολος· μετὰ κατέστη μεμιγμένη, ἄλλοτε δηλαδὴ δύσκολος καὶ ἄλλοτε εὔκολος· τὸ τέλος ὅμως καθ' ὑπερβολὴν ἔνδοξος.

Εἴθε ὁ Κύριος νὰ μᾶς φυλάξῃ ἀπὸ ὑψηλοφροσύνην καὶ κενοδοξίαν! Καθότι ὅπου νὰ εἴμεθα, φιλτάτη, τιμαὶ μεγάλαι προσφέρονται εἰς ἡμᾶς. Ἅμα φθάσομεν εἰς χωρίον τι ἢ κωμόπολιν ἀμέσως ἀρχίζει κωδωνοκρουσία πρὸς ὑποδοχήν μας. Ἁμάξια πέμπονται διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς γέροντας καὶ τὰ παιδία μας.

Πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν ἑκατοντάδες ἀνθρώπων ἐξέρχονται πρὸς ὑπάντησίν μας. Οἱ πολῖται μᾶς ὑποδέχονται ἔνοπλοι, οὐχὶ ὅπως ἐν Ἀλοπόλει διὰ νὰ μᾶς τρομάξωσιν, οὐχί! Ἀλλὰ διὰ νὰ δείξωσι τὰ φιλικά των πρὸς ἡμᾶς αἰσθήματα φέρουσιν ὅπλα, κρούουσι τὰ τύμπανα καὶ πράττουσιν ὅτι θὰ ἔπραττον καὶ ἂν ὑπεδέχοντο βασιλέα. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν χαράν μου ἤρχισα τὴν ἱστορίαν μου ἀπὸ τὸ τέλος ἀντὶ νὰ τὴν ἀρχίσω ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Τὴν πρώτην Ἰανουαρίου ἀνεχωρήσαμεν ἀπὸ τὴν Κνουφβαϊέρνην ὅπου εὕρομεν τόσον ἐγκάρδιον ὑποδοχήν.

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ θαμβοθῶμεν μὲ τὴν διαρκῆ λάμψιν τοῦ ἡλίου ἐπηκολούθησε θύελλα.

Εἰς Κεπτένην, λόγου χάριν ὁ δήμαρχος βαρόνος Φρειβέργης δὲν μᾶς ἐπέτρεψε νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν πόλιν. Εἰς τὴν ἄνω Βαυαρίαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες ὑπὸ τῶν καλογηροπαπάδων ἐρεθιζόμενοι ἠμπόδιζαν τὴν διάβασίν μας καὶ δὲν ἐτολμήσαμεν νὰ μείνωμεν τὴν νύκτα ἐκεῖ. Τὸ αὐτὸ μᾶς συνέβη κατὰ πρῶτον καὶ εἰς Αὐγσούργην ὅπου ὁ δήμαρχος τῆς Χυχζαπφύλης ,Ἐρζάϊν διήγειρε τὸ καθολικὸν τῆς πόλεως συμβούλιον ἐναντίον μας. Ἐν τούτοις ὅμως τὸ διαμαρτυρόμενον συμβούλιον τῆς πόλεως καὶ πολλοὶ πολῖται μᾶς ὑπερασπίσθησαν καὶ ἐφέρθησαν πρὸς ἡμᾶς μὲ πολλὴν καλοκαγαθίαν. Τὴν 28 μαρτίου ἐφθάσαμεν εἰς Δοναυβέρθην τῆς Οἰττίγγσχης ὅπου καλός τις ἄνθρωπος, ὁ Πρῶσσος ἐπιτετραμμένος Γούβιλλος ὑπεδέχθη ἡμᾶς φιλοφρόνως καὶ διώρισεν ἕκτοτε δι' ἕκαστον μὲν ἄνδρα τέσσαρα πρωσσικὰ γρόσια τὴν ἡμέραν, τρία δὲ δι' ἑκάστην γυναῖκα καὶ δύο δι' ἕκαστον παιδίον, τὰ ὁποῖα λαμβάνομεν ὡς ἔξοδα διὰ τὴν ὁδοιπορίαν μας. Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ τὰ ἐξοδεύσωμεν διότι δῶρα πολυπληθῆ μᾶς ἔρχονται πανταχόθεν. Εἰς Ἀμβοῦργον μᾶς ἐδέχθησαν καλῶς ὡς καὶ εἰς Ἀνσπάλην ὅπου μᾶς ἐδόθησαν δωρεὰν καταλύματα καὶ ἅμαξαι.

Ἀλλὰ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Βαμβέργης ὁριστικῶς μᾶς ἐμποδίσθη ἡ διάβασις καὶ ἐβιάσθημεν νὰ στραφῶμεν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ νὰ λάβωμεν τὴν πρὸς Νυρεμβέργην ὁδόν, ὅπου ἐτύχομεν ὑποδοχῆς καλλιτέρας. Τὴν ἡμέραν τῶν Βαΐων (ἀπριλίου 2) ἑωρτάσαμεν εἰς Ἐρλαγγένην, ὅπου ἡ κυρία τῆς χώρας Σοφία, χήρα τοῦ πρώην ἡγεμόνος, ἐπέτρεψεν εἰς πεντήκοντα ἐξ ἡμῶν νὰ καταλύσωμεν εἰς τὸ φρούριόν της, ὅπου μᾶς ἐξένισεν ἡγεμονικῶς οἱ δὲ ὑπηρέται της παρέλαβον ἄλλους εἴκοσιν ἐξ ἡμῶν εἰς τοὺς οἴκους των. Εἰς τὴν τράπεζαν ἄνθρωποι ὑψηλῆς περιωπῆς ἐθεώρουν χαράν των νὰ μᾶς ὑπηρετῶσιν. Ἡ ἡγεμονὶς εἶναι χαριεστάτη κυρία· εἴθε ὁ Θεὸς νὰ τῇ ἀνταποδώσῃ χιλιοπλάσιον τὸ καλὸν τὸ ὁποῖον μᾶς ἔκαμε. Τὴν ἑπομένην ἡμέραν ἐξήλθομεν τῆς Ἐρλαγγένης συνοδευόμενοι μέχρις ἔξω τῆς πόλεως ὑπὸ ὅλου τοῦ προσωπικοῦ τοῦ πανεπιστημίου, ψαλλόντων ὕμνους λίαν συγκινητικοὺς καὶ πρὶν ἢ ἀποχωρισθῶμεν διανειμάντων ὅσα χρήματα εἶχον συνηγμένα δι' ἡμᾶς, ἐξ ἴσου εἰς ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδία·

Τὸ πάσχα ἤμεθα εἰς Χόφην ὅπου εὕρομεν παρομοίαν ἐγκάρδιον ὑποδοχήν. Τὴν τρίτην ἡμέραν τοῦ πάσχα ἐφθάσαμεν εἰς Σλάϊζ ὅπου

Ἐρρίκος ὁ πρῶτος βασιλεύει μετὰ τῆς συζύγου του Δωροθέας. Ἐνταῦθα τὸ πρεσβυτέριον ἐξῆλθε πρὸς ὑπάντησίν μας, οἱ πολῖται μᾶς παρουσίασαν ὅπλα καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἔλαβε διεύθυνσιν καταλύματος. Ναί, ἠμιλλῶντο τίς νὰ μᾶς πρωτολάβῃ εἰς τὸν οἰκόν του καὶ τινὲς ἔκλαυσαν διότι δὲν ἠμπόρεσαν. Ἡ βασίλισσα μᾶς ἔπεμψε δύο μεγάλα κιβώτια πλήρη ἀπὸ ἀσπρόρουχα καὶ φορέματα καὶ προσέτι ἑκατονείκοσι τάλληρα, τὰ ὁποῖα ὅλαμᾶς ἐμοίρασαν. Ἕκαστος ἡμῶν προσέτι ἔλαβε καὶ ἄλλα δῶρα. Γυνή τις Ἁλοπολίτις ἐγέννησεν ἐνταῦθα υἱὸν καὶ ἡ βασίλισσαμετὰτοῦ μυστικοσυμβούλου Βοίμου καὶ τοῦ δημάρχου Βαίκου τὸ ἐβάπτισαν . Εἰς Γέραν ὁ λαὸς ἔβλεπε μετὰ θαυμασμοῦ τὸν Γερο-Βάϊδνερ τοῦ ὁποίου τὰ ὡς χιόνα λευκὰ γένια ἔφθανον ἕως τοῦ στήθοῦς του. Ἐν Σαξωνίᾳ, ὑπεδέχοντο ἡμᾶς μὲ πολλὴν φιλοφροσύνην καὶ δῶρα μᾶς ἔπεμπον πανταχόθεν. Ὤ, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ συμμεθέξῃς καὶ σὺ εἰς τὴν ἀφθονίαν μας. Δὲν μᾶς ἐπετράπη νὰ κάμωμεν τὸν μικρὸν γύρον τῆς Δρέσδης.

« Εἶναι φυσικὸν » εἶπεν ὁ φιλοξενῶν ἡμᾶς εἰς Βαϊσενφέλην, «εἶναι φυσικὸν ὁ βασιλεὺς μας νὰ μὴ θέλῃ νὰ σᾶς ἴδῃ, ταλαίπωροι, καθότι σεῖς μὲν ἀφήνετε καὶ πατρίδα καὶ οἰκίας καὶ τὰ πάντα χάριν τοῦ εὐαγγελίου, ἐνῷ ἐκεῖνος ἠρνήθη αὐτὸ χάριν ὑλικοῦ συμφέροντος. Βεβαίως ἐντρέπεται τὴν παρουσίαν σας »

Ὁ δυστυχὴς ἄνθρωπος πόσον θὰ θλιβῇ ἂν τοῦτο ἔχηται ἀληθείας Καὶ δέκα βασίλεια καὶ ἂν ἐξουσίαζε δὲν ἠδύνατο νὰ φάγῃ περισσότερον ἀπ' ὅσα χωρεῖ ὁ στόμαχός του, καὶ τοῦτο εὐκόλως πολὺ γίνεται ἐν Σαξωνίᾳ. Οἱ θέλοντες νὰ συναθροίζωσι πλούτη πίπτουσιν εἰς κακὸν πειρασμόν. Ἤδη εἰσερχόμεθα εἰς τὴν νέαν πατρίδα μας. Ἐφθάσαμεν εἰς μίαν ἐκ τῶν πόλεων αὐτῆς ἥτις μᾶς ἐνθυμίζει τοὺς προσφιλεῖς οἴκους μας. Ἡ αὐτὴ ὀσμὴ ἄλατος ὅπως καὶ ἐν Χαλλάῃ, ὁ αὐτὸς παντοτεινὸς καπνός, ἡ αὐτὴ ἀδιάκοπος ἐργασία.

Μετ' ὀλίγον θὰ ἴδωμεν τὸν νέον μας βασιλέα. Καρδιοκτυπῶ ἐνθυμούμενος τοῦτο. Ἀληθῶς, κρίνοντες ἐξ ὅσων περὶ αὐτοῦ μέχρις ὥρας ἠκούσαμεν καὶ ἐκ τῶν ὅσων παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν μακρὰν καὶ ἐπίπονόν μας ὁδοιπορίαν ἐλάβομεν πρέπει πραγματικῶς νὰ ἦναι ὁ πατὴρ τοῦ λαοῦ του, ἠγεμὼν πολὺ διάφορος ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας Ἀρχιεπίσκοπον. Ἡμεῖς οἱ ταλαίπωροι ἐξόριστοι εἰς οὐδὲν δυνάμεθα νὰ τῷ φανῶμεν χρήσιμοι· οὐδὲν φέρομεν εἰς αὐτὸν, καὶ ὅμως ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχῃ ἡμᾶς καὶ ἐξοδεύει τόσα χρήματα δι' ἡμᾶς. Ἀλλὰ, στᾶ! ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἔχω καὶ ἐγὼ δῶρόν τι νὰ τῷ προσφέρω, τὴν ἡμίκαυστον Γραφήν μου· θὰ τὴν δεχθῇ ἄρά γε; Ἀλλὰ θὰ ἴδωμεν.

Αὔριον μεταβαίνομεν διὰ Βιρτεμβέργης εἰς Πόστδαμ ὅπου ἤδη ὁ βασιλεὺς διαμένει.

Ὁ Θεὸς νὰ σὲ σκεπάζῃ.

Ἐν Βερολίνῳ τὴν 2 Μαΐου 1732.

Δόξα τῷ Θεῷ Ἡ πλήρωσις τοῦ λόγου του ἀδιακόπως ἐνώπιον ἡμῶν ἐκτυλίσσεται μᾶλλον ἐνδόξως. «Βασιλεῖς ἔσονται οἱ φυλάσσοντές σε» λέγει, καὶ γίνεται οὕτως. «Ὁ Κύριος ἔθεσε τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ ἐπὶ σὲ, ἵνα σέ φυλάσσωσιν εἰς ὅλας τὰς ὁδούς » καὶ οὕτως ἔγινεν. «Ἔξελθε ἐκ τῆς χώρας σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ ὕπαγε προς γῆν, ἣν θέλω σοὶ δείξει » . Πόσον καλὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς διότι ἠκολουθήσαμεν τὸν λόγον ΤΟΥ. Αἱ εὐλογίαι του ἐπῆλθον ἐφ' ἡμᾶς. Ἄ, Βαρβάρα· ὁποία θὰ ἦτο ἡ εὐτυχία μου ἂν καὶ σὺ καὶ τὸ φίλτατον τέκνον μας καὶ οἱ γονεῖς μας ἦσαν μαζύ μου. Εὐτυχῶς δὲν γράφω ἰδιοχείρως τὴν ἐπιστολὴν, καθότι πᾶσα σύτῆς λέξις θὰ ἐξῆλε ἐφετο μὲ τὰ δάκρυά μου. Ἐν τούτοις δὲν θὰ εἶμαι ἀχάριστος, καθότι ὅ,τι καὶ ἂν κάμῃ ὁ Θεὸς εἶναι διὰ τὸ καλόν μας. Νὰ σοὶ διηγηθῶ λοιπὸν ἐν συντόμῳ. Ἀλλὰ, ἀπὸ τὴν ὑπερβάλλουσαν χαράν μου σχεδὸν ἐλησμόνουν τί συνέβη εἰς ἡμᾶς μεταξὺ Χάλλης καὶ Ποστδάμης. Πρὶν μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς Ποστδάμην ἰατρός τις ἐλθὼν εἰς τὴν πύλην τῆς πόλεως παρετήρησε τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας μας. Ἀφοῦ δὲ ἐπείσθη ὅτι οὐδεμία νόσος μεταδοτικὴ ὑπῆρχεν εἴς τινα ἐξ ἡμῶν, εἰδοποίησε περὶ τούτου καὶ ἀμέσως τὸ πρεσβυτέριον, τὰ προσωπικὰ τῶν πανεπιστημίων, καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων ἦλθον πρὸς ἡμᾶς καὶ μετὰ ᾠδῶν πνευματικῶν ὡδήγησαν ἡμᾶς εἰς τοὺς βασιλικοὺς κήπους. Παντοῦ ἦσαν δένδρα ὡραῖα ἡμεῖς δὲ ἐστάθημεν εἴς τινα τῶν εὐρυχώρων διαδρόμων κατὰ γραμμήν. Τότε συνοδεία πολλῶν ἀνδρῶν εὐγενῶν μᾶς ἐπλησίασεν. Οἱ ὀφθαλμοί μου σχεδὸν ἐθαμβώθησαν· τόσον ἔλαμπον τὰ φορέματά των εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ἀλλ' ὅτε ἐπὶ τέλους εἷς ἐκ τῶν εὐγενῶν ἐκείνων προχωρήσας ἐστάθη ἐμπρὸς, καὶ οἱ ἄνθρωποι μᾶς ἀνήγγειλαν ὅτι ἐκεῖνος ἦτο ὁ βασιλεύς, προσήλωσα ἐπ' αὐτοῦ τὴν προσοχήν μου διὰ νὰ μὴ

πρὸς τὸ Φῶς διὰ νὰ μὴ ἐλεγχθῶσι τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἐνῷ πᾶς ἄνθρωπος ὅστις πράττει ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ Φῶς, διὰ νὰ φανερωθῶσι τὰ ἔργα αὐτοῦ ὅτι ἐν Θεῷ εἶναι εἰργασμένα. Αἱ τελευταῖαι αὗται λέξεις εἶναι λέξεις τοῦ ἀγαπητοῦ μαθητοῦ, τοῦ ἐπιστηθίου τοῦ Φωτὸς φίλου, καὶ ἐγράφησαν καὶ δι' ἐμὲ καὶ διὰ σὲ, ἀναγνῶστά μου, διὰ νὰ ἐφαρμόζωμεν αὐτὰς εἰς ἑαυτὸν ἕκατος, καὶ ἐφαρμόζοντες αὐτὰς νὰ ὠφελώμεθα. Λοιπὸν ἐκ τῶν δύο τάξεων τῶν ἀνθρώπων, αἵτινες εἰς οὐτὰς περιγράφονται, εἰς ποίαν ἡμεῖς ἀνήκομεν; ἄρα ἐκ ποίων εἴμεθα; ἐκ τῶν πρώτων, τῶν μισούντων τὸ Φῶς καὶ φευγόντων αὐτὸ καὶ ἀποστρεφομένων, ἢ ἐκ τῶν δευτέρων τῶν ἀγαπώντων αὐτὸ καὶ ἀσπαζομένων; Αἱ κλίσεις μας τί περὶ τούτου μαρτυροῦσι; τὰ ἔργα μας τί περὶ τούτου δεικνύουσιν; Ἀποστρεφόμεθα τὸ ψεῦδος, οἱουδήποτε εἴδους καὶ ἂν ἦναι, ἀποστρεφόμεθα τὴν ἀδικίαν, μισοῦμεν τὰς ἔριδας καὶ φιλονεικίας, φεύγομεν τὴν ἡδυπάθειαν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, ἢ ἀπ' ἐναντίας ἀγαπῶμεν καὶ πράττωμεν αὐτά; Ἂν τὸ πρῶτον· δὲν εἴμεθα τοῦ Φωτὸς μακράν· ἂς πλησιάσωμεν ἔτι μᾶλλον, ἂς τὸ ἐναγκαλισθῶμεν. Ἂν ὅμως καὶ ἀγαπῶμεν τὰ φαῦλα ταῦτα, ὡς φοβοῦμαι ὅτι τὰ ἀγαπῶμεν· τότε τὸ ἀληθὲς ἡμῶν συμφέρον, τὸ συμφέρον ἡμῶν οὐχὶ τὸ ψευδὲς, ἀναγνῶστά μου, εἶναι νὰ φύγωμεν ἀπὸ τὸ σκότος, νὰ φύγωμεν τὴν ταλαιπωρίαν· καὶ μισήσαντες τὰ κακὰ ἔργα νὰ προστρέξωμεν εἰς τὰς θείας ἀγκάλας, νὰ γίνωμεν φίλοι τοῦ Φωτός.

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΛΕΓΟΝΤΩΝ ΟΤΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΤΑΓΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΠΙΘΗΚΟΥΣ

Ἐσχάτως ἀνεφάνησαν ἐν Εὐρώπῃ ἄνθρωποί τινες, λεγόμενοι ἐπιστήμονες καὶ θεωρούμενοι φιλόσοφοι, οἱ ὁποῖοι, μὴ δυνάμενοι, ὡς λέγουσι, νὰ γνωρίσωσι Θεὸν Δημιουργὸν τοῦ παντὸς, διατείνονται ὅτι ὁ κόσμος ἔγεινε μόνος του, ἐποίησεν αὐτὸς ἑαυτόν! Κατὰ τούτους καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ἦναι πλάσμα Θεοῦ, ἀλλὰ καρπὸς τοῦ κόσμου. « Ὁ ἄνθρωπος » λέγει εἷς τῶν φιλοσόφων τούτων, ὁ περιφημότερος, « ὁ ἄνθρωπος κατάγεται ἀπὸ μαλλιαρόν τι τετράποδον, τὸ ὁποῖον εἶχεν οὐρὰν καὶ ὦτα μυτηρὰ καὶ τὸ ὁποῖον πιθανῶς ἔζη ἐπὶ τῶν δένδρων, καὶ κατῴκει εἰς τὸν Κόσμον τὸν Παλαιὸν [Ἀσίαν, Ἀφρικὴν, Εὐρώπην]. Ἂν φυσιολόγος τις ἔβλεπε καὶ ἐξήταζε τὸ ζῶον ἐκεῖνο, ἤθε κατατάξει αὐτὸ μεταξὺ τῶν τετραχείρων [τῶν πιθήκων] ὡς βεβαίως ἤθελε πράξει καὶ διὰ τὸν κοινὸν προπάτορα, τὸν ἔτι ἀρχαιότερον, ὅλων τῶν πιθήκων τοῦ Παλαιοῦ καὶ τοῦ Νέου Κόσμου. Τὰ τετράχειρα πάλιν καὶ ὅλα τὰ ἐντελῆ μαστοφόρα [ζῶα τὰ ὁποῖα ἔχουσι μαστοὺς, βυζιὰ] πιθανῶς κατάγονται ἀπὸ ἓν μαρσυποφόρον ζῶον [ζῶον τὸ ὁποῖον ἔχει μάρσυπον, ἤτοι σακκοῦλαν ὑπὸ τὸ στῆθος, ἐντὸς τῆς ὁποίας θέτει καὶ φυλάττει τὰ νεογνά του· τοιοῦτος εἶναι ὁ διδελφος τῆς Ἀμερικῆς]. Τοῦτο δὲ πάλιν τὸ ζῶον προέρχεται, διὰ μακρᾶς σειρᾶς μορφῶν διαφόρων ἀπὸ ἓν ἄλλο ζῶον ὡς ἑρπετὸν ἢ ὡς ἀμφίβιον, καὶ τοῦτο πάλιν ἀπὸ ἓν ἄλλο τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει μὲ ψάρι. Εἰς τὸ σκότος τοῦ παρελθόντος δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν ὅτι ὁ πρῶτος προπάτωρ ὅλων τῶν σπονδυλωτῶν [ὅσα ζῶα ἔχουν ραχοκόκκαλον μὲ κλειδώσεις] πρέπει νὰ ἦτο ζῶόν τι ἔνυδρον [ζῶν μέσα εἰς τὰ νερὰ] τὸ ὁποῖον εἶχε βράγχια [σπάραχνα] καὶ τὸ ὁποῖον ἦτο ἀρσενικοθήλικον καὶ εἶχε τὰ κυριώτερα ὄργανα τοῦ σώματος (οἷα ὁ ἐγκέφαλος καὶ ἡ καρδία, ἀτελῶς ἀνεπτυγμένα » (Δαρουΐνου Καταγωγὴ τοῦ Ἀνθρώπου μέρος Β'. κεφάλαιον κά.)

Ὅστις ἔχει ὀλίγον νοῦν καὶ ἐπιστήμων νὰ μὴν ἦναι ἀμέσως βλέπει ὅτι ὁ φιλόσοφος οὗτος παραλογίζεται καὶ δεικνύει ὅτι δὲν εἰξεύρει ὅτι « τοῦ γουρουνιοῦ καὶ τ' αὐτιὰ (ἀκόμη) καὶ τὴν μύτην ἂν τοῦ κόψῃς (πάλιν) ἀρνὶ δὲν γίνεται » ὅς τις ὅμως δὲν ἔχει νοῦν, καὶ ἐπιστήμων ἐὰν ἦναι θαμβόνεται καὶ θαυμάζει τὴν υεγάλην τῶν νέων φιλοσόφων ἀνακάλυψιν ταύτην.

Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τοὺς ἀρχαιοτέρους προπάτορας καὶ ἂς ἔλθωμεν εἰς τὸ πῶς ἀπὸ τὴν μαϊμοῦν γεννᾶται ὁ ἄνθρωπος.

Κατὰ τὰ ἐξαγόμενα τῆς Γεωλογίας πρὶν ἢ φανῇ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ σφαῖρα αὕτη ἐκαλύφθη ἀπὸ πάγους, οἱ ὁποῖοι μετέβαλλον τὸ πρόσωπον αὐτῆς· ἀφοῦ δὲ ἀπέρασεν ἡ ἐποχὴ ἐκείνη τῶν πάγων, ἡ γῆ ἐστολίσθη μὲ φυτὰ καὶ μὲ ζῶα ὁποῖα ἐξακολουθοῦσι ἕως σήμερον νὰ ὑπάρχωσιν· ἀκολούθως δὲ ἐτέθη καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπ' αὐτῆς. Κατὰ τοὺς νέους λοιπὸν φιλοσόφους πρὶν τῆς ἐποχῆς τῶν πάγων ὑπῆρχεν ἓν εἶδος πιθήκου, ὁμοίου μὲ οὐράγγον οὐτάγγον, τὸ ὁποῖον ὅμως κανεὶς ἄνθρωπος δὲν γνωρίζει τώρα, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει πλέον. Ἀλλ' ἀφοῦ ἤδη δὲν ὑπάρχει πῶς εἰξεύρουν ὅτι ἄλλοτε ὑπῆρξε: ποίας ἀποδείξεις ἔχουσι περὶ τούτου: οὐδεμίαν ἀπόδειξιν θετικήν. Πολλῶν ἄλλων ζώων εὑρέθησαν τὰ κόκκαλα καὶ ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ ζώου τοιούτου οὐδεὶς εὗρεν ἀκόμη. Πλὴν ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ὑπῆρξε διὰ νὰ ἀκούσωμεν τὸ ὡραῖον τοῦτο παραμῦθι. Τὸ ζῶον τοῦτο, καθὼς ὁ μέγιστος τῶν φιλοσόφων τούτων ἀνωτέρω μᾶς λέγει, ἦτο τετράποδον· ἐκ τῶν τετραχείρων, δηλαδὴ καὶ τὰ τέσσαρά του ποδάρια ἦταν ὡσὰν χέρια, ἡ προβιά του ἦτο μαλλιαρὴ ὡς τοῦ σκύλου, τὰ αὐτία του μυτηρὰ σὰν τ' ἀλόγου, καὶ εἶχε καὶ οὐρά· ἔζη δὲ πιθανῶς ἐπάνω εἰς δένδρα, καὶ ἔτρωγε καρποὺς, ὅπως καὶ σήμερον αἱ μαϊμοῦδες εἰς τῆς Ἀφρικῆς τὰ δάση. Πλὴν ἡ γῆ, ἥτις ἀφοῦ ἔγεινε μοναχή της βεβαίως ὅ,τι συμβαίνει ἐπ' αὐτῆς τὸ κάμει αὐτή, ἐπιθυμήσασα νὰ ψυχρο-

λουσθῇ ἐκαλύφθη ὑπὸ πάγων, χωρὶς τὴν σκληρὰν νὰ τὴν μέλῃ διὰ τὰ παιδία της. Τότε τὰ δένδρα ἐξηράνθησαν, τὰ χόρτα ἐξέλιπον, καρποὶ δὲν ὑπῆρχον· καὶ τὸ ζῶόν μας τὸ κακορρόιζικον, νηστικὸν καὶ παγωμένον, ἔφυγεν ἀπὸ τὰ δάση καὶ ἐπῆγε καὶ ἐτρύπωσεν εἰς ὅ,τι σπήλαιον εὗρε. Ἀλλὰ μέσα εἰς τὸ σπήλαιον τί νὰ φάγῃ;... Διὰ νὰ μὴ ἀποθάνῃ λοιπὸν ἀπὸ τὴν πεῖναν ἀπεφάσισε νὰ ἀλλάξῃ δίαιταν, καὶ ἐνῷ ἔτρωγε πρὶν καρποὺς ἤρχισε τώρα νὰ τρώγῃ κρέας! δηλαδὴ ἀπαράλλακτα ὡς ἐὰν τὰ πρόβατα, μὴ εὑρίσκοντα χόρτον διὰ νὰ ζήσωσιν, ἄρχιζαν νὰ τρώγουν λαγοὺς διὰ νὰ μὴ ἀποθάνουν· ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον. Ἀφοῦ πλέον δὲν εἶχε δένδρα νὰ ἀναβαίνῃ τὸ ζῶόν μας ἐβιάζετο νὰ περιπατῇ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὰ δύο του ὀπισινὰ ποδάρια, ἤρχισαν νὰ μακραίνουν καὶ νὰ κολλῶσι τὰ δάκτυλά των· τὰ δὲ δύο ἐμπροσθινὰ νὰ κονταίνουν καὶ νὰ γίνονται ὡς χέρια! Ἀλλ' ἕνεκα τούτου ἡ κεφαλή του κατέβη πολὺ χαμηλὰ πλησίον εἰς τὴν γῆν ἐνῷ τὰ κῶλά του ὑψώθησαν ὑπερμέτρως καὶ ἑπομένως τῷ ἦτο πλέον πολὺ δύσκολον νὰ περιπατῇ μὲ τὰ τέσσαρα· καὶ λοιπὸν, ἤρχισε μὲ τὰ δύο! Ἕνεκα δὲ τῆς σκληρᾶς διαίτης του καὶ τῆς ἐναγωνίου ζωῆς του ἐνῷ ἡ τοῦ σώματός του ἀνάπτυξις παρεμποδίζετο, ὁ ἐγκέφαλός του ἀνεπτύσσετο ὑπερμέτρως, καὶ οὕτως ἔγεινε ξυπνόν καὶ ἤρχιζε νὰ μεταχειρίζηται ξύλα καὶ πέτρας διὰ νὰ φονεύῃ τὰ ἄλλα ζῶα καὶ νὰ τὰ τρώγῃ! Οὕτω μετεμορφώθη τὸ ζῶον ἐκεῖνο, ἀλλὰ δὲν ἔγινεν ἀκόμη ἄνθρωπος, διότι μήτε τὴν οὐράν του ἐπέταξε, μήτε τὴν γοῦνάν του ἤλλαξε, μήτε τὰ αὐτία του ἐστρογγύλευσεν ἀκόμη· ἦτο δὲ μόνον ἀρκουδοουραγκουτάγκος.»

Τέλος ἡ ἐποχὴ τῶν πάγων παρῆλθεν, ἡ γῆ ἐσολίσθη μὲ φυτὰ καὶ μὲ δένδρα. ἄνθη ποικίλλα ἐφάνησαν καὶ καρποὶ ὡραῖοι ὡρίμασαν εἰς τὰ δένδρα. Τότε τὸ ζῶόν μας ἐνεθυμήθη ὅτι πρὸ τοῦ τρομερωτάτου ἐκείνου χειμῶνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἠξεύρομεν πόσους αἰῶνας διήρκεσεν, ἐνθυμήθη ὅτι ἦτο μαϊμοῦ καὶ ἤρχισε νὰ τρώγῃ πάλιν καρποὺς, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε συνειθίσῃ νὰ τρώγῃ καὶ κρέας καὶ εἶχε προχωρήσῃ πολὺ εἰς τὴν μεταμόρφωσιν δὲν ἦτο δυνατὸν πλέον νὰ γίνῃ πάλιν μαϊμοῦ καρποφάγος. Τὰ ὀδόντιά της εἶχον μεταβληθῆ, τὰ μέλη της μεταμορφωθῆ, τὸ σῶμα μεταποιηθῆ, ὁ ἐγκέφαλός της μεγαλώσει· ἀφοῦ δὲ τὸ ψυχος παρῆλθεν ἐμάδησε τὰς τρίχας της, αἱ ὁποῖαι βέβαια τώρα τὴν ἐβάρυνον, ἀφοῦ εἶχε συνειθίσει εἰς τόσον κρύον· ἔρριψε τὴν οὐράν της ἡ ὁποία τὴν ἐμπόδιζε νὰ τρέχῃ μὲ τὰ δύο καὶ ἡ ὁποία δὲν τῆς ἐχρειάζετο νὰ τὴν τυλίσσῃ εἰς κλώνους ὅταν ἀναβαίνῃ εἰς δένδρα, ἐστρογγύλευσε τ' αὐτιά της, καὶ οὕτως ἔγεινεν ἄνθρωπος! Ἀλλὰ πῶς ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ; Αἴ! ὅπως ἐστρογγίλευσε καὶ τ' αὐτιά του! Καὶ νὰ ἰδῆτε, ἀφοῦ ἔμαθε νὰ ὁμιλῇ ἤρχισεν ὁ ἀνόητος νὰ πιστεύῃ ὅτι ὑπάρχει Θεὸς καὶ νὰ τῷ κάμῃ ναοὺς καὶ νὰ τῷ προσφέρῃ θυσίας! ἤρχισε νὰ πιστεύῃ ἔτι ὅτι ὅταν ἀποθάνῃ δὲν θὰ χαθῇ ἀλλὰ θὰ εὕρῃ ζωὴν ἄλλην, ἀσυγκρίτως καλλιτέραν ἢ χειροτέραν, κατὰ τὰ ἔργα του! ἤρχισε νὰ πιστεύῃ ὅτι κατάγεται ἀπὸ πλάσμα κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ πεπλασμένον πλάσμα τὸ ὁποῖον ἀφοῦ διῆλθε τὸν χρυσοῦν τοῦ αἰῶνα ἐν παραδείσῳ ἔπεσε! χωρὶς νὰ εἰξεύρῃ ὁ ἀνόητος ὅτι ὅλα ταῦτα εἶναι προλήψεις καὶ ὅτι δὲν κατάγεται ἀπὸ Ἀδὰμ πεπτωκότα, ἀλλ' αὐτὸς εἶναι μὲ τὰ ὅσα πιστεύει, πεπτωκὼς ἀπόγονος ἑνὸς οὐραγγουτάγγου! Τοιαύτη ἡ περὶ ὑπάρξεως ἀνθρώπου θεωρία τῶν τρανῶν τούτων φιλοσόφων, ἀνοητοτέρα τῆς ὁποίας πλάνη ἀμφιβάλλομεν ἂν ἦναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ.

Πρὸς τί δὲ παντα ταῦτα: πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἢ νὰ ἀποξενωθῇ τὸ πλάσμα ἀπὸ τὸν Πλάστην του, πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἢ νὰ πορνεύωμεν, νὰ μηχεύωμεν, νὰ παραδιδώμεθα εἰς τὴν ἀσέλγειαν, νὰ ψευδώμεθα, νὰ ἀπατῶμεν, νὰ πράττωμεν ὅ,τι αἰσχρὸν πάντι ἐλευθέρως, χωρὶς ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως νὰ ἐλέγχῃ ἡμᾶς!

Οὐδέποτε ἤθελον χαραχθῆ αἱ γραμμαὶ αὗται ἂν καὶ μεταξὺ ἡμῶν δὲν ἀνεφαίνοντό τινες, ἐπιστήμονες καλούμενοι, καὶ μοχλοὶ τῆς παιδείας θεωρούμενοι, οἵτινες, οὐ μόνον πιστεύουσιν ὅτι τὸ παραμυθι τοῦτο εἶναι ἀληθινὸν, ἀλλὰ καὶ νομίζουσιν ὅτι, ὅταν τὸ πιστεύσῃ καὶ ὁ λαός μας τότε θὰ ἐκπαιδευθῶμεν! Καὶ ἐν τούτοις καυχώμεθα ὅτι εἴμεθα ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐπίστευον ὅτι εἴμεθα «γένος Θεοῦ.» Πῶς ἠμαυρώθη τὸ χρυσίον! Δυστυχὲς τὸ ἔθνος τὸ ἔχον ὁδηγοὺς τοιούτους, πρὸς τοὺς ὁποίους δεικνύομεν

ΠΩΣ ΟΜΙΛΟΥΝ ΟΙ ΑΛΗΘΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Ὁ Εὔλερος ἀφοῦ ἀπέδειξε τὴν σφαλερότητα τῆς περὶ φωτὸς θεωρίας τοῦ Νεύτονος ἐπιλέγει. «Ἰδοὺ παράδειγμα οἰκτρότατον τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας... Ὁ Νεύτων ἦτο ἀναμφιβόλως εἷς ἐκ τῶν μεγαλοφυεστάτων ἀνδρῶν οἵτινες ποτὲ ὑπῆρξαν· ἡ δὲ βαθεῖα ἐπιστήμη του καὶ ἡ εἰσχώρησις τοῦ νοῦ του ἐντὸς τῶν μυστηρίων τῶν μᾶλλον κεκρυμμένων τῆς κτίσεως, θὰ μένει διὰ παντὸς ὡς τὸ μέγα ἀντικείμενον τοῦ θαυμασμοῦ καὶ ἡμῶν καὶ τῶν γενεῶν τῶν ἐπερχομένων. Ἀλλ' αἱ ἀποπλανήσεις τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς τούτου, πρέπει νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς ταπείνωσιν ἡμῶν, πρέπει νὰ μᾶς πείσωσι περὶ τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐνῷ ὑψοῦται εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον, τὸ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐφικτὸν, κινδυνεύει ἐπίσης νὰ πίπτῃ καὶ εἰς τὰς μᾶλλον ἀλόγους ἀποπλανήσεις. Ἐὰν δὲ ἐρευνῶντες τὰ φαινόμενα τοῦ ὁρατοῦ τούτου κόσμου, ὅστις ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν, ὑποκείμεθα εἰς πτώσεις τόσον οἰκτρὰς, πόσον ἄρα ταλαίπωροι θὰ ἐσμεθα ἂν ὁ Θεὸς μᾶς ἐγκατέλειπεν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ὡς

ΜΕΛΕΤΑΙ

ΕΠΙ ΜΕΡΩΝ ΤΙΝΩΝ ΤΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΑΥΤΩΝ.

Μελέτη Δ'. — ΦΩΣ

Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς· Γενηθήτω φῶς. Καὶ ἐγένετο φῶς. Γέν. ά. 3.

Ὅταν, καίτοι ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑγιεῖς, δὲν δύναμαι νὰ βλέπω τὰ περὶ ἐμὲ, λέγω ὅτι εὑρίσκομαι εἰς μέρος ἀφεγγὲς, ὅτι περικυκλοῦμαι ἀπὸ πυκνὸν καὶ ἀδιαπέραστον σκότος. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐ μόνον ἀδυνατῶ νὰ διακρίνω τὰ πλησίον ἐμοῦ ὄντα ἀλλὰ καὶ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, αἰσθάνομαι πίεσίν τινα, δοκιμάζω εἶδος ἀνησυχίας, προερχομένης ἐξ αἰσθητῆς ἐλλείψεως. Ἡ ἀνησυχία αὕτη, ὅσον τὸ σκότος παρατείνεται τόσον αὐξάνει, καὶ ἐπὶ τέλους καταντᾷ στενοχωρία. Καὶ ναὶ μὲν, καὶ μόνη ἡ ἐπιθυμία ἡ ἐν ἐμοὶ γεννωμένη, ἐπιθυμία τοῦ νὰ ἴδω τὰ περὶ ἐμὲ, εἶναι ἀρκετὴ πρὸς παραγωγὴν τῆς ὀχληρᾶς ταύτης ἀνησυχίας, ἀλλὰ καὶ ἂν ἡ ἐπιθυμία αὕτη ἔλειπε πάλιν τὸ σκότος θὰ ἐπέδρα ἐπὶ τοῦ σώματός μου, εἰ δὲ καὶ ἐπὶ πολὺ παρετείνετο ἡ ἐπίδρασίς του θὰ ἦτο μεγάλη. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ σκότους δὲν εἶναι εὐχάριστα, ἀλλὰ μᾶλλον καταστρεπτικὰ, ὡς τοῦτο μάλιστα φαίνεται ἐπὶ ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους ἡ τυραννία ἄλλων ἔκλεισε καὶ κλείει ἐπὶ πολὺ εἰς μέρη σκοτεινά. Οἱ ταλαίπωροι οὗτοι ἄνθρωποι οὐ μόνον καταντῶσιν ὠχροὶ, οὐ μόνον καταντῶσι τρέμοντες, ἀλλὰ καὶ ἡ φαντασία αὐτῶν ἐξάπτεται, καὶ αἱ διανοητικαὶ αὐτῶν δυνάμεις συγχέωνται καὶ εἰς θέσιν ἔρχονται ὥστε μετὰ δυσκολίας πολλῆς, μετὰ κόπου μεγάλου νὰ ἀναπνέωσι καὶ νὰ ζῶσιν. Εἰς τούτους ἡ ὕπαρξις ταχέως καταντᾷ βάρος, βάρος μέγα, βάρος ἀνυπόφορον, καὶ ἐπὶ τέλους οἰκτρῶς καὶ κακῶς παύει.

Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ζῶα, καὶ αὐτὰ τὰ φυτὰ εἰς διαρκὲς καὶ ἀπόλυτον σκότος δεινῶς πάσχουσι καὶ ἐπὶ τέλους παύουσι τοῦ νὰ ζῶσι. Τὸ σκότος λοιπὸν, τὸ διαρκὲς καὶ ἀπόλυτον σκότος, δὲν εἶναι κατάλληλος τῆς ζωῆς σύντροφος. Διὰ νὰ λείψωσι δὲ τὰ καταστρεπτικὰ αὐτοῦ ἀποτελέσματα, διὰ νὰ ὑπάρξῃ πλήρης καὶ ἄνετος σωματικὴ ζωὴ, διὰ νὰ ὑπάρξῃ εὐφροσύνη ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπαιτεῖταί τι τὸ ὁποῖον νὰ ἀποδιώκῃ νὰ διαλύῃ τὸ σκότος· ἀπαιτεῖταί τι τὸ ὁποῖον, ἐνῷ καθιστᾷ ὁρατὰ τὰ περὶ ἡμᾶς, νὰ χύνῃ συνάμα καὶ τέρψιν καὶ ἱλαρότητα ἐπὶ τῶν ἐμψύχων ὄντων, καὶ νὰ ἐνισχύῃ καὶ ἀναπτύσσῃ τὰς δυνάμεις πάντων τῶν ὀργανισμῶν. Τοῦτο δὲ τὸ ἀπαιτούμενον οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν Φῶς.

Σκοπεύοντες νὰ μελετήσωμεν ὀλίγον ἐπὶ τοῦ εὐεργετικωτάτου τούτου τοῦ Θεοῦ δώρου ἐξετάσωμεν συντόμως τινὰς ἐκ τῶν πολλῶν καὶ θαυμασίων αὐτοῦ ἰδιοτήτων καὶ ἀκολούθως μεταβῶμεν εἰς τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ.

Τί εἶναι φῶς; Εἷς ἐκ τῶν ἀναβάντων εἰς τὴν ὑψηλοτάτην βαθμίδα τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, ὁ ἀνακαλύψας καὶ ἐξηγήσας τὸν μηχανισμὸν τοῦ αἰσθητοῦ οὐρανοῦ, ὁ Νεύτων, μελετήσας πολὺ τὰ κατὰ τοῦ φωτὸς, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ φαινόμενα τὰ ὁποῖα παράγει, ἢ μᾶλλον ἐκ τῶν φαινομένων τούτων μαντεύων τὴν οὐσίαν του εἶπεν ὅτι τὸ φῶς εἶναι λεπτότατόν τι ρευστὸν, ρευστὸν τὸ ὁποῖον ἀδιακόπως παράγουσι καὶ χύνουσι πρὸς πάσας τὰς δυνατὰς διευθύνσεις σώματά τινα, ἅτινα ὡς ἐκ τούτου ὀνομάζονται καὶ Φωτεινὰ. Τοιαῦτα φωτεινὰ σώματα εἶναι ὁ ἥλιος, καὶ οἱ ἀστέρες οἱ ἀπλανεῖς ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ αἱ διάφοροι φλόγες ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη τοῦ μεγάλου ἀστρονόμου δὲν ηὐχαρίστησε πάντας, καθὸ φανεῖσα ἀνεπαρκὴς πρὸς ἐξήγησιν πάντων τῶν παρακολουθούντων τὸ φῶς φαινομένων, δι' ὃ καὶ ὁ πολὺς Εὔλερος, ὁ μέγας μαθηματικὸς ἐκεῖνος, ἐμβαθύνας εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Καρτεσίου ἐκφρασθεῖσαν γνώμην, προέτεινε σύστημα ἄλλο, σύστημα ἀνατρέπον τὸ τοῦ Νεύτωνος, σύστημα γενόμενον ἤδη παραδεκτὸν ὑπὸ τῶν πλείστων. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο τὸ φῶς δὲν εἶναί τις οὐσία, δὲν εἶναι ρευστὸν, ἀλλ' εἶναι ἀποτέλεσμα ταχυτάτων καὶ ἀλλεπαλλήλων κινήσεων ἢ δονήσεων. Καθὼς αἱ χορδαὶ μουσικοῦ τινος ὀργάνου ἢ αἱ πλευραὶ κώδωνος δονούμεναι μεταδίδουσι τὰς δονήσεις αὐτῶν εἰς τὸν ἀέρα καὶ οὕτω παράγονται ἦχοι, φερόμενοι διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀέρος εἰς τὴν ἀκοὴν, οὕτω καὶ τὰ σώματα τὰ φωτεινὰ ἔχουσι τὰ λεπτότατα αὐτῶν μόρια εἰς ἀδιακόπους καὶ ταχυτάτας δονήσεις, δονήσεις μεταδιδομένας εἰς ρευστόν τι λεπτότατον, ρευστὸν διακεχυμένον ἐντὸς τῶν ἀπείρων τοῦ οὐρανοῦ ἐκτάσεων, ρευστὸν χιλιάκις ἢ καὶ μυριάκις τοῦ ἀέρος λεπτότερον καὶ ἐλαστικώτερον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται αἰθήρ. Μεταδιδόμεναι αἱ δονήσεις αὗται ἐκ τῶν λεπτοτάτων μορίων τῶν φωτεινῶν σωμάτων εἰς τὸν λεπτότατον καὶ ἐλαστικώτατον αἰθέρα παράγουσι τὸ φῶς, ἀπαραλάκτως ὅπως μεταδιδόμεναι καὶ αἱ δονήσεις τῶν χορδῶν ἢ κωδώνων εἰς τὸν περιβάλλοντα ταῦτα ἀέρα παράγουσι τοὺς ἤχους. Ὁ αἰθὴρ, φέρων τὰς δονήσεις ταύτας μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν μας, μᾶς κάμει νὰ βλέπωμεν. Οὕτω βλέπομεν τὰ σώματα τὰ φωτεινά. Ὁ αὐτὸς αἰθὴρ φέρων τὰς αὐτὰς δονήσεις καὶ μέχρι τῶν σωμάτων τῶν μὴ φωτεινῶν θέτει καὶ τούτων τὰ λεπτότατα μόρια εἰς ἀναλόγους δονήσεις, δονήσεις μεταδιδομένας ἐπίσης εἰς τὸν αὐτὸν αἰθέρα καὶ οὕτω καθιστῶνται ὁρατὰ καὶ τὰ μὴ φωτεινὰ σώματα· τὰ δὲ χρώματα παράγονται ἐκ τῶν ἀριθμῶν τῶν δονήσεων τῶν λεπτοτάτων μορίων ἑκάστου φω-

τιζομένου σώματος, ἀπαραλλάκτως ὡς καὶ οἱ διάφοροι ἦχοι, βαρεῖς ἢ ὀξεῖς, παράγονται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δονήσεων τῶν χορδῶν· τέλος ἡ ἔντασις τοῦ φωτὸς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἰσχύος τῶν δονήσεων τῶν λεπτοτάτων τούτων μορίων. Πλὴν καὶ τὰ δύο ταῦτα συστήματα εἶναι θεωρίαι, εἶναι μᾶλλον εἰκασίαι ἢ πράγματα ἀποδεικνυόμενα, δι' ὃ καὶ τὸ μόνον ἀσφαλὲς εἶναι νὰ λέγωμεν ὅτι τὸ φῶς τὸ βλέπομεν, ἢ μᾶλλον δι' αὐτοῦ βλέπομεν, τί ὅμως κατ' οὐσίαν εἶναι ἀγνοοῦμεν. Ἀλλὰ, καί τοι ἀγνοοῦμεν τὴν οὐσίαν τοῦ φωτὸς, δυνάμεθα ὅμως νὰ βλέπωμεν τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ καὶ νὰ γινώσκωμεν πολλὰς ἰδιότητάς του.

Μία ἐκ τῶν πολλῶν καὶ θαυμαστῶν τοῦ φωτὸς ἰδιοτήτων εἶναι ἡ καταπληκτικὴ ταχύτης μεθ' ἧς διατρέχει τὰς οὐρανίους ἐκτάσεις. Ἡ ταχύτης αὕτη ἐπὶ τῆς μικρᾶς καὶ περιωρισμένης ἡμῶν γῆς εἶναι ἀδύνατον νὰ μετρηθῇ καὶ ὅλως δι' ὅλου θὰ ἠγνοεῖτο ἂν ἡ ἐξέτασις τοῦ οὐρανοῦ δὲν μᾶς ἐφανέρωνεν αὐτήν. Διὰ τῆς τοῦ οὐρανοῦ ἐξετάσεως ἐγνώσθη ὅτι πολλοὶ τῶν πλανητῶν τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος ἔχουσι διαφόρους δορυφόρους, ἔχουσι σελήνας περὶ αὐτοὺς στρεφομένας. Εἷς ἐκ τῶν πλανητῶν, Ζεὺς καλούμενος, ἀκολουθεῖται ἀπὸ τέσσαρας τοιαύτας σελήνας, αἱ ὁποῖαι, μὲ ἰδιάζουσαν ἑκάστη ταχύτητα, ἐκτελοῦσι περιστροφὰς περὶ αὐτόν. Ὁ πρῶτος τῶν δορυφόρων τοῦ Διὸς ἐκτελεῖ τὴν περὶ τὸν ἀστέρα τοῦτον περιστροφήν του εἰς 42 1[2 ὥρας καὶ κατ' αὐτὴν πάντοτε διέρχεται διὰ τῆς σκιᾶς τὴν ὁποίαν ὁ πλανήτης ὄπισθεν αὐτοῦ ρίπτει, ἤτοι ἀνὰ πᾶσαν περιστροφήν του δοκιμάζει ἔκλειψιν. Ἡ στιγμὴ καθ' ἣν ὁ δορυφόρος οὗτος φαίνεται εἰσερχόμενος εἰς τὴν σκιὰν τοῦ πλανήτου του ἢ ἐξερχόμενος ἀπ' αὐτῆς, εἶναι ὑστερωτέρα τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἀληθῶς εἰσέρχεται ἢ ἐξέρχεται κατὰ τοσοῦτον χρόνον, ὅσος ἀπαιτεῖται διὰ νὰ διατρέξῃ τὸ φῶς τὸ ἀπὸ τοῦ πλανήτου Διὸς μέχρι τῆς γῆς διάστημα. Ἂν τὸ διάστημα τοῦτο ἦτο πάντοτε τὸ αὐτὸ, ἂν τὸ διάστημα τοῦτο ποτὲ δὲν μετεβάλλετο, τότε καὶ αἱ ἐκλείψεις τοῦ δορυφόρου αὐτοῦ ἤθελον διαδέχεσθαι ἀλλήλας ἀκριβῶς ἀνὰ 42 1[2 ὥρας. Ἀλλὰ τὸ μεταξὺ τοῦ πλανήτου Διὸς καὶ τῆς γῆς διάστημα ἀδιακόπως μεταβάλλεται. Ἡ Γῆ, στρεφομένη περὶ τὸν Ἥλιον, εὑρίσκεται ἄλλοτε μὲν πλησιεστέρα, ἄλλοτε δὲ ἀπωτέρα τοῦ πλανήτου τούτου. Ἂν λοιπὸν μία ἔκλειψις τοῦ ἐν λόγῳ δορυφόρου παρατηρηθῇ τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἡ Γῆ εἶναι πλησιεστάτη τοῦ πλανήτου καὶ ἀκολούθως παρατηρηθῇ μία ἄλλη ὅτε ἡ Γῆ εὑρίσκεται ἀπωτάτη αὐτοῦ, τότε ἡ δευτέρα αὕτη ἔκλειψις φαίνεται ἀρχίζουσα καὶ τελειόνουσα 16 πρῶτα λεπτὰ καὶ 26 δεύτερα ἀργότερον ἢ ὅσον ὁ ὑπολογισμὸς δεικνύει. Ἂν, ὅτε ἡ Γῆ εὑρίσκεται εἰς μεσαίαν τινὰ ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ πλανήτου παρατηρηθῇ καὶ ἔκλειψις τρίτη τοῦ αὐτοῦ δορυφόρου τότε καὶ ὁ χρόνος τῆς διαφορᾶς γίνεται ὁ ἥμισυς. Ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ διαφοραὶ αὗται τοῦ χρόνου προέρχονται ἀπὸ τὰς διαφορὰς τῆς ἀποστάσεως καὶ εἶναι ἀνάλογοι μὲ αὐτὰς ἕπεται ὅτι τὸ φῶς ἀπαιτεῖ 16′ καὶ 26″ διὰ νὰ διατρέξῃ ὅλην τὴν διάμετρον τῆς τροχιᾶς τῆς γῆς, ἤτοι 8′ καὶ 13″ διὰ νὰ φθάσῃ ἀπὸ τὸν Ἥλιον μέχρις ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἥλιος ἀπέχει ἀπὸ τῆς γῆς 90,000,000 περίπου μίλια ἀγγλικὰ ἢ 34 περίπου ἑκατομμύρια λευγῶν, ἕπεται ὅτι τὸ φῶς διατρέχει 80,000 λεύγας ἢ 320 ἑκατομμύρια μέτρων ἀνὰ πᾶν δευτερόλεπτον. Ὁποία καταπληκτικὴ ταχύτης! ταχύτης σχεδὸν ἀκατάληπτος, ἀλλ' εἰς πλήρη καὶ ἐντελῆ ἁρμονίαν μὲ τὰς ἀπείρους τοῦ οὐρανοῦ ἐκτάσεις, τὰς ὁποίας εἶναι διωρισμένον νὰ διατρέχῃ.

Ἀλλ' ἂν ἡ ταχύτης τοῦ φωτὸς εἶναι τόσον θαυμαστὴ, οὐχ ἧττον θαυμαστὸς εἶναι καὶ ὁ τρόπος τῆς μεταδόσεώς του. Τὸ φῶς δὲν τρέχει πρὸς μίαν μόνον διεύθυνσιν ἑκάστοτε, ἀλλὰ συγχρόνως πρὸς ὅλας τὰς δυνατὰς διευθύνσεις, σχηματίζον οὕτω σφαῖραν φωτεινὴν εἰς τὸ κέντρον τῆς ὁποίας κεῖται τὸ σῶμα ἐξ οὗ πηγάζει. Ἂν τὸ φῶς δὲν εἶχε τὴν θαυμαστὴν ταύτην ἰδιότητα, ἂν μετεδίδετο πρὸς μίαν διεύθυνσιν μόνον, τότε οὐαὶ εἰς τοὺς κόσμους! σπανιώτατα θὰ ἔβλεπον φῶς. Τὸ φῶς ὅμως διαδιδόμενον καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ σχηματίζον φωτοσφαίρας, φωτίζει συγχρόνως ἀπείρους ἐκτάσεις, καὶ φέρει οὕτω τὴν εὐεργετικὴν αὐτοῦ ἐπιρροὴν συγχρόνως παντοῦ.

Πλὴν διὰ τῶν θαυμασίων τούτων μόνον ἰδιοτήτων αὐτοῦ τὸ φῶς ὀλίγον θὰ ὠφέλει τὴν γῆν ἂν δὲν εἶχε καὶ τὴν δύναμιν νὰ διαπερᾷ τὰ σώματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα, ἐπειδὴ ὑπ' αὐτοῦ διαπερῶνται, ὀνομάζονται διαφανῆ. Σώματα διαφανῆ, σώματα ὑπὸ τοῦ φωτὸς διαπερώμενα ὑπάρχουσι πολλὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἡ διαφάνεια αὐτῶν δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ εἰς ὅλα. Ὅταν κατὰ τὴν ταχυτάτην αὐτοῦ πορείαν τὸ φῶς ἀπαντήσῃ σῶμα διαφανὲς ἐν ἀκαρεῖ διαπερᾷ αὐτὸ καὶ ἐξακολουθεῖ τὴν ὁδόν του, ὀλίγον μόνον διαταρασσόμενον καὶ ὀλίγον μόνον ὁρατὸν καθιστῶν τὸ δεαπερώμενον σῶμα, τὸ ὁποῖον ἀφίνεται σχεδὸν ἀδιόρατον, τόσον μᾶλλον ἀδιόρατον ὅσον καὶ διαφανέστερον εἶναι. Καὶ εἰ μὲν ἀπαντήσει αὐτὸ κατὰ γραμμὴν κάθετον καθέτως καὶ διαπερᾷ αὐτό· εἰ δὲ καὶ ἀπαντήσει αὐτὸ κεκλιμένως, κλῖνον ἔτι ὀλίγον, εἰσχωρεῖ εἰς αὐτὸ διὰ τῆς ἀπαντωμένης ἐπιφανείας του καὶ ἐξέρχεται διὰ τῆς ἀντιθέτου. Ἡ κλίσις αὕτη τοῦ φωτὸς λέγεται θλᾶσις καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πυκνότητα τοῦ διαπερωμένου σώματος καὶ ἀπὸ τὴν κλίσιν μεθ' ἧς τὸ φῶς ἀπαντήσει τὴν πρώτην ἐπιφάνειάν του. Οὕτω τὸ φῶς διαπερᾷ τὰς ὑέλους, οὕτω διαπερᾷ τὸν ἀέρα καὶ κατέρχεται μέχρις ἡμῶν. Ἂν τὸ φῶς δὲν εἶχε τὴν δύναμιν ταύτην, ἂν δὲν ἠδύνατο νὰ διαπερᾷ τὰ σώματα τὰ διαφανῆ τότε οὐδὲ τὸν ἀέρα θὰ διεπέρα καὶ ἑπομένως ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς θὰ ἦτο ὅλη σκοτεινὴ, ἐκτὸς ἂν ὁ ἀὴρ ἔ-

λειπεν. Ἀλλ' ὁ Δώσας εἰς τὸ φῶς τὴν θαυμαστὴν ταύτην δύναμιν ἔδωκε καὶ εἰς τὸν ἀέρα διαφάνειαν μεγίστην, διὰ τούτου δὲ οὐ μόνον εὐκολώτατα κατέρχεται τὸ φῶς μέχρι τῆς γῆς ἀλλὰ καὶ πλεῖστον διαδίδεται. Καὶ ταῦτα περὶ τῶν διαφανῶν.

Ἅμα δὲ κατὰ τὴν πορείαν αὐτοῦ τὸ φῶς ἀπαντήσῃ σῶμα μὴ διαφανὲς, σῶμα τὸ ὁποῖον ἀδυνατεῖ νὰ διαπεράσῃ τότε προσκροῦον ἐπ' αὐτοῦ ἐν ἀκαρεῖ φωτίζει αὐτὸ, καὶ παρέχον εἰς αὐτὸ τὴν δύναμιν νὰ φαίνηται καθιστᾷ αὐτὸ ὁρατόν. Οὕτω φωτίζεται ἡ σελήνη, οὕτω φωτίζονται οἱ πλανῆται καὶ φαίνονται καὶ φέγγωσιν, οὕτω καθίστανται ὁρατὰ πάντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἀδιαφανῆ σώματα, ὧν ἕκαστον ἔχει καὶ μυστηριώδη τινὰ ἰδιότητα νὰ φαίνηται κεχρωματισμένον, οὕτω τέλος ἐκτυλίσσονται τὰ πολυποίκιλα καὶ ἁρμονικὰ χρώματα τὰ θέλγοντα τὴν ὅρασιν ὅσον καὶ οἱ μουσικοὶ ἦχοι θέλγουσι τὴν ἀκοήν μας.

Ἀλλὰ τὸ φῶς κατερχόμενον ἐπὶ τῆς γῆς δὲν φωτίζει μόνον, δὲν καθιστᾷ ὁρατὰ μόνον τὰ ἐπ' αὐτῆς σώματα, ἀλλ' ἐπενεργεῖ ἐπ' αὐτῶν καὶ ἀλλοτρόπως, ἐπενεργεῖ ἐπ' αὐτῶν καὶ χημικῶς. Ἡ χημικὴ αὕτη τοῦ φωτὸς ἐπὶ τῶν σωμάτων ἐπενέργεια εἶναι τοσαύτη ὥστε ἐπιφέρει πολλὰς ἀλλοιώσεις, πολλὰς μεταμορφώσεις, παρατηρουμένας μάλιστα ἐπὶ τῶν ὄντων τῶν ὀργανικῶν, τὰ ὁποῖα ἄνευ τῶν ἀλλοιώσεων καὶ μεταμορφώσεων τούτων δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπάρξωσι. Διὰ τῆς ἐπενεργείας τοῦ φωτὸς ταύτης πολλοὶ χημοὶ κυκλοφοροῦντες ἐντὸς τῶν σωμάτων τῶν ὀργανικῶν ὄντων, μεταβάλλονται μυστηριωδῶς, καθίστανται ζωηφόροι, καὶ αὐξάνουσιν, καὶ ἐνισχύουσι τὰ σώματα ταῦτα καὶ μεταβάλλουσι τὴν ἐν αὐτοῖς αἴσθησιν εἰς ἡδονήν. Δι' αὐτῆς τὰ φυτὰ ἀναπτύσσονται, θάλλουσιν, ἀνθοῦσι καὶ καρποφοροῦσιν· εἰς αὐτὴν τὰ ζῶα χρεωστοῦσι πολλά. Ὤ, οἷα θὰ ἐπήρχετο καταστροφὴ, οἷος πέπλος θανατηφόρος θὰ κατεκάλυπτε τὴν γῆν ἂν τὸ φῶς ἔπαυεν ἐπ' αὐτῆς νὰ φθάνῃ! Καὶ μόνον νὰ φανταασθῇ τις ὁποία θὰ ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ κόσμου τούτου ἂν φῶς ἀπ' αὐτοῦ ἔλειπεν εἶναι φοβερὸν, εἶναι ἀπαράστατον. Ἂν τὸ φῶς ἔπαυεν ἀπὸ τοῦ νὰ φθάνῃ μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, οὐ μόνον ἡ ἐπιφάνεια αὕτη καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς ὄντα θὰ καθίσταντο ἀμέσως ἀφανῆ, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἐπ' αὐτῆς ὀργανικὰ ὄντα ταχέως θὰ διεφθείροντο καὶ χάος καὶ ἀταξία καὶ σύγχυσις ἤθελε διαδεχθῇ τὴν σήμερον τάξιν καὶ ποικιλίαν καὶ ἁρμονίαν!

Καὶ ἐν ταύτοις ὑπῆρχέ ποτε καιρὸς καθ' ὃν ἡ νῦν ὡραία αὕτη γῆ ἦτο εἰς κατάστασιν τοιαύτην! Ὑπῆρχέ ποτε καιρὸς ὁπότε σκότος πυκνὸν, σκότος ἀδιαπέραστον, σκότος φοβερὸν ἦτο περὶ αὐτὴν ἡ δὲ εἰκὼν τὴν ὁποίαν παρίστα ἦτο εἰκὼν ἀπαράστατος, εἰκὼν φρικαλέα. Τὰ ὕδατα, ἡ ἀρχικὴ ἐκείνη καὶ παγκόσμιος θάλασσα ἅμα σχηματισθεῖσα ἅμα ἐξελθοῦσα « ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῆς » εἶχε « νέφος ἀμφίασιν » ἦτο « μὲ ὀμίχλην ἐσπαργανωμένη » (Ἰὼβ λη.' 8,0) Ἡ ὀμίχλη ἐκείνη ἦτο τόσον πυκνὴ, τόσον ἀδιαφανὴς ὥστε τὸ φῶς ἀπολύτως ἠδυνάτει νὰ τὴν διαπεράσῃ. Ἂν δὲ σήμερον, ὅτε ἡ γῆ εἶναι μεμορφωμένη, ὅτε ὑπάρχει ἀτμοσφαῖρα διαφανὴς, πολλάκις εἰς τὸ πέλαγος καὶ εἰς αὐτὰς τὰς νήσους *) γίνεται ὀμίχλη τόσον πυκνὴ ὥστε ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ οἱ ἄνθρωποι ἀδυνατοῦσι νὰ ἴδωσι τὰ πλησίον αὐτῶν ἀντικείμενα· ἐποία ἄρα θὰ ἦτο ἡ ὀμίχλη ἐκείνη ὁπότε οὔτε ξηρὰ ὑπῆρχεν οὔτε ἀτμοσφαῖρα ὡς σήμερον, ἡ δὲ γῆ ἦτο εἰσέτι θερμὴ ὑπὸ τοῦ ἐντὸς αὐτῆς μυκωμένου πυρὸς; Ὡς ἐκ τῆς ὀμίχλης λοιπὸν ἐκείνης, τῆς πυκνοτάτης καὶ ἀδιαπεράστου ὀμίχλης, « ἦτο σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου » σκότος ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐκρύπτετο γῆ ἀμόρφωτος καὶ ἀκατασκεύαστος, ἀλλὰ γῆ ἡ ὁποία δὲν ἔμελλε νὰ μένῃ καὶ εἰς τὴν κατάστασιν ἐκείνην, γῆ ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ μορφωθῇ καὶ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεώς της· Διὰ τὴν προχωρήσῃ δὲ ἡ μόρφωσις αὐτῆς, διὰ νὰ ἐναπτυχθῇ ἐπ' αὐτῆς ζωὴ, διὰ νὰ μορφωθῇ ἑνὶ λόγῳ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, πρῶτον ἀπόλυτος ἀνάγκη ἦτο νὰ διαλυθῇ τὸ καταλύπτον αὐτὴν σκότος, ἦτο νὰ φθάσῃ μέχρις αὐτῆς φῶς.

Ἀλλὰ πῶς νὰ γείνῃ τοῦτο; Τίς νὰ ἀραιώσῃ τὴν πυκνοτάτην ἐκείνην ὀμίχλην τὴν καλύπτουσαν τὴν γῆν ὅλην, ὅτε οὔτε ξηρὰ οὔτε κἀν ἀτμοσφαῖρα εἰσέτι ὑπῆρχε; Τίς ἄλλος ἀπὸ Ἐκεῖνον ὅστις ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν οὐρανοὺς καὶ γῆν, τίς ἄλλος ἀπὸ Ἐκεῖνον ὅστις δύναται καὶ γινώσκει νὰ διαλύῃ παντὸς εἴδους σκότη; « Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς : Γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς. » Διὰ τοῦ πνεύματος Αὐτοῦ δίδει ζωὴν εἰς τὴν νεκρὰν καὶ ἄψυχον ὕλην, διὰ δὲ τοῦ λόγου Αὐτοῦ φέρει φῶς ἐκεῖ ὅπου πρὶν ἦτο σκότος!

Τὸ φῶς λοιπὸν κατελθὸν μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων ἤρξατο νὰ ἀντανακλᾶται κατὰ μυρίας διευθύνσεις καὶ νὰ ἐνεργῇ ἰσχυρῶς πρὸς τὸ καλόν, πρὸς περαιτέρω μόρφωσιν τῆς μόλις ἀρξαμένης νὰ μορφοῦται γῆς. Ὡς δὲ τοιοῦτον ἔπρεπε καὶ νὰ παραμένῃ, δι' ὃ καὶ ἔλαβε σφάγισμα μυστικὸν, σφράγισμα ἐπιδικιμασίας σφράγισμα θεῖον, ἔχον ἐν ἑαυτῷ τὴν λέξιν καλόν. « Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ὅτι καλόν » καὶ διέταξεν αὐτὸ παραμένον νὰ ἐργάζηται τὴν μεγάλην ἐργασίαν του. Ἤρξατο ἐπὶ τῆς γῆς ἡ διαδοχὴ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς, διαδοχὴ πρὶν μὴ ὑπάρχουσα, καθότι τότε « διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους. »

*) Εἰς τὸ Λονδῖνον γίνονται τόσον πυκναὶ ὀμίχλαι ὥστε πολλάκις εἶναι ἀνάγκη ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ νὰ ἀνάπτωσι τὰ φῶτα καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ εἰς τοὺς οἴκους ἢ ἐργαστήρια ὡς εἰ ἦτο βαθεῖα νύξ. Αἱ ὀμίχλαι αὗται τὸν χειμῶνα ἐνίοτε διαρκοῦσιν ἐπὶ πολλὰς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας.

« Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ἡμέραν; τὸ δὲ σκότος νύκτα. » Εἰς τὸ πρῶτον τῆς Γενέσεως κεφάλαιον, ὃ ἐλάβομεν ὡς κανόνα καὶ ὁδηγὸν τῶν μελετῶν τούτων, ἁπαντῶσι λέξεις τινὲς, αἱ λέξεις « οὐρανὸς » « γῆ » « ἡμέρα » « νὺξ », ὧν χρῆσις γίνεται εἰς σημασίας ὅλως ἰδιαιτέρας, ἐφ' ὧν ὅμως καὶ ἐφαρμόζεται ἡ μέθοδος ἡ γεωμετρικὴ, καθ' ἣν πᾶς νεωστὶ εἰσαγόμενος ὅρος ἀκριβῶς καὶ ὁρίζεται. Τούτων τῶν λέξεων αἱ μὲν δύο πρῶται ἐν τῷ αὐτῷ τούτῳ κεφαλαίῳ ἁπαντῶσιν εἰς δύω σημασίας ἑκάστη· ἤτοι, ἐν ἀρχῇ μὲν εἰς σημασίαν γενικὴν, ἀκολούθως δὲ εἰς σημασίαν ἰδιαιτέραν. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἐκφέρονται μετ' ἄρθου καὶ οὐδόλως ἐπεξηγοῦνται, ὡς εἰ τὸ σημαινόμενον ὑπ' αὐτῶν ἐτύγχανε γνωστὸν λίαν « ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ». Εἰς δὲ τὴν δευτέραν εἰσαγόμεναι αἱ λέξεις ἀνάρθως, συγχρόνως καὶ ὁρίζονται· « καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα, οὐρανὸν (στιχ. 8) « καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὴν ξηρὰν, γῆν » (στιχ. 10). Αἱ δὲ δύο ἄλλαι, ἁπαντῶσαι εἰς μίαν μόνον σημασίαν, οὐχὶ τὴν κοινὴν, ἀλλ' ἰδιαιτέραν, ἅμα εἰσάγονται καὶ ἀμέσως ἐπεξηγοῦνται « καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ἡμέραν· καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε νύκτα ». Κοινῶς ἡμέρα ὀνομάζεται τὸ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς δύσεως αὐτοῦ χρονικὸν διάστημα, « νὺξ » δὲ τὸ ἀπὸ της δύσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς ἀνατολῆς· ἐνῷ ἐνταῦθα διὰ τῆς λέξεως « ἡμέρα » καλεῖται αὐτὸ τὸ φῶς καὶ διὰ τῆς λέξεως « νὺξ » αὐτὸ τὸ σκότος. Ὑπὸ τοιαύτας ἀλλὰ πολὺ πνευματικωτέρας ἐννοίας μετεχειρίσθη τὰς αὐτὰς ταύτας λέξεις καὶ ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου λέγων πρὸς τοὺς ἐκπεπληγμένους αὐτοῦ ἀκροατὰς « ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστιν ἔρχεται νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. « (Ἰωαν. θ'. 4). Κατὰ τὴν μερικὴν ταύτην καὶ σπανίαν τῶν λέξεων τούτων σημασίαν, βλέπομεν ὅτι τὸ μὲν χρονικὸν διάστημα, τιθέμενον εἰς δεύτερον λόγον ἀφίνεται ὅλως ἀπροσδιόριστον, ὁ δὲ νοῦς βιάζεται νὰ στραφῇ ὅλος εἰς τὸ δηλούμενον μέγα ἔργον, καὶ νὰ προσηλωθῇ εἰς τὸν παντοδύναμον Ἐργάτην. Καὶ ὁποῖον μέγα ἔργον ἡ διακοπὴ νυκτὸς ἀτελευτήτου καὶ ἡ ἔλευσις φωτὸς ἐπὶ τῆς σκοτεινῆς καὶ συγκεχυμένης γῆς! Ὁποῖον μέγα ἔργον ὁ σχηματισμὸς ἀέρος, ἡ διαχώρησις τῶν ὑδάτων τῶν ἄνω ἀπὸ τῶν ὑδάτων τῶν κάτω! Ὁποῖον μέγα ἔργον ἡ ἀνάδυσις ἠπείρων καὶ νήσων ἐκ τοῦ μέσου ὠκεανοῦ παγκοσμίου καὶ ἡ βλάστησις φυτῶν καὶ δένδρων χωρὶς προϋπάρξεως σπόρων! Ὁποῖον μέγα ἔργον, ἡ νομοθέτησις τῶν καιρῶν καὶ ἡ σύζευξις αὐτῶν ἡ ἐναρμόνιος μετὰ τῆς κινήσεως τῶν σωμάτων τῶν οὐρανίων! Ὁποῖον μέγα ἔργον, ἡ ἀθρόα ἐμφάνησις ἐπὶ τῆς γῆς ζώων νηκτῶν ζώων ἑρπετῶν, ζώων πετεινῶν, πάντων σπονδυλωτῶν, ἄνευ προϋπάρξεως προγόνων! Ὁποῖον μέγα ἔργον ἡ ἐμφάνησις ὄντων ἔτι ἐντελεστέρων, ἐμφάνησις ἀθρόα, ἔχουσα κορωνίδα αὐτῆς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, προωρισμένον νὰ βασιλεύσῃ ἐπὶ τῆς κτίσεως ὅλης! Ἔργων πάντων τοῦ Φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ, ἔργων αὐτοῦ τοῦ Λόγου τοῦ αἰωνίου « δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν » Ἡ κάθοδος λοιπὸν τοῦ ὑλικοῦ φωτὸς, οὖσα ἓν ἐκ τῶν μεγάλων τούτων τοῦ Ἀληθινοῦ Φωτὸς ἔργων, εἰκότως καλεῖται καὶ ἡμέρα μία « καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία· » « ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου, Κύριε, ὡς ἡ ἡμέρα ἡ χθὲς ἥτις διῆλθε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτί. » (Ψαλμ. πθ'. 4.)

Σήμερον τὸ φῶς εἶναι ἀπαραίτητον, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴδομεν, εἰς τὴν ὕπαρξιν καὶ ἀνάπτυξιν πάντων τῶν ὀργανικῶν ὄντων. Δι' αὐτοῦ ἐκτελεῖται ἡ ἀναπνοὴ καὶ θρέψις πάντων τῶν φυτῶν, καὶ ἄνευ αὐτοῦ αὗται διακόπτονται. Δι' αὐτοῦ τὸ ὑπὸ τῶν φυτῶν ἀπορροφώμενον ἀνθρακικὸν ὀξὺ, τὸ ἀέριον ἐκεῖνο τὸ τόσον βλαβερὸν, τὸ θανατηφόρον εἰς τὰ ζῶα, τὸ ἐξ ἄνθρακος καὶ ὀξυγόνου σύνθετον, δι' αὐτοῦ ἐντὸς τῶν ὀργάνων τῶν φυτῶν ἀναλύεται καὶ τὸ μὲν ὀξυγόνον ἐκβάλλεται ὅπως χρησιμεύσῃ εἰς τὰ ζῶα ὁ δὲ ἄνθραξ κρατεῖται ὡς τῶν φυτῶν τροφή. Δι' αὐτοῦ ἐκτελοῦνται αἱ μυστηριώδεις τῶν φυτῶν ἐκκρίσεις, καὶ οὕτω εἰς αὐτὸ ὀφείλονται οἱ καρποὶ, τὰ ἔλαια, αἱ γόμμαι, ἡ ζάχαρι, τὰ ξυνὰ, αἱ βαφαὶ, τὰ κάλλια καὶ τόσα ἄλλα ἀπαραίτητα εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα πάντα δὲν θὰ ὑπῆρχον ἂν τὸ φῶς ἔλλειπε.

Ἀλλ' ἂν τὸ φῶς τό ὑλικὸν φέρῃ τόσας εὐλογίας καὶ τόσην εὐφροσύνην ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ δὲ ἔλλειψις αὐτοῦ εἶναι τόσον ἐπιζήμιος, τί ἄρα δύναται νὰ φέρῃ τὸ Φῶς τὸ πνευματικὸν καὶ πόσων ζημιῶν δὲν γίνεται πρόξενος ἡ ἀπὸ Αὐτοῦ ἀπομάκρυνσις τοῦ ἀνθρώπου; Ὅπου ὑπάρχει τὸ φῶς τὸ ὑλικὸν ἐκεῖ ἀνάπτυξις, ἐκεῖ λαμπρότης, ἐκεῖ ἡδονὴ· ὅπου δὲ λείπει ἐκεῖ σκότος, ἐκεῖ νέκρωσις, ἐκεῖ ὀδύνη. Οὕτω καὶ ὅπου λείπει τὸ Φῶς τὸ πνευματικὸν ἐκεῖ σκότος νοητὸν, ἐκεῖ πλάνη, ἐκεῖ προλήψεις, ἐκεῖ φόβοι ἄλογοι, ἐκεῖ μίση, ἐκεῖ διαβολαὶ καὶ συκαφαντίαι, ἔριδες καὶ φόνοι, πορνεῖαι καὶ ἀκαθαρσίαι, καὶ συνελόντι εἰπεῖν πᾶσα θλίψις καὶ στενοχωρία, καὶ πάντα ὅσα ὁ τοῦ σκότους ἄρχων κακὰ ἐδημιούργησεν. Ἐνῷ ὅπου τὸ Φῶς τὸ πνευματικὸν, ὅπου ὁ Χριστὸς, ἐκεῖ ἀλήθεια, ἐκεῖ ἐλευθερία, ἐκεῖ ἀγάπη, καὶ φιλαδελφία, ἐκεῖ ἐλπὶς καὶ εἰρήνη, ἐκεῖ χαρὰ καὶ μακαριότης, οἵας οὐδὲ κἂν νὰ φαντασθῇ ὁ μὴ φωτιζόμενος δύναται. Ὅπως δὲ τὸ φῶς τὸ ὑλικὸν ἦλθε διὰ νὰ διαλύσῃ τὴν αἰώνιον νύκτα καὶ φέρῃ ἀνάπτυξιν ἐπὶ τῆς γῆς, οὕτω καὶ τὸ Φῶς τὸ πνευματικὸν, ὁ Χριστὸς ἦλθε διὰ νὰ διαλύσῃ τὸ νοητὸν σκότος καὶ φέρῃ μακαριότητα ἐπ' αὐτῆς· δυστυχῶς ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἠγάπησαν μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τό Φῶς, ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα· διότι πᾶς ἄνθρωπος ὅστι πράττει φαῦλα μισεῖ τὸ Φῶς καὶ δὲν ἔρχεται

χάσω οὐδεμίαν λέξιν αὐτοῦ. Τότε ὅλοι ἐχαιρετήσαμεν αὐτὸν μετὰ σεβασμοῦ. Τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ βασιλέως δὲν ἦτο διόλου ἄγριον ἢ φοβερὸν, ἀπ' ἐναντίας ὁ ἡγεμὼν ἔχει τοὺς τρόπους μειλιχίους καὶ συνωμίλησε μεθ' ἡμῶν ὅπως καὶ μεταξύ μας συνομιλοῦμεν, χωρὶς δηλαδὴ καμμίαν ὑψηλοφροσύνην. Ἐφόρει ἔνδυμα κυανοῦν βαθὺ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἠκτινοβόλει μικρός τις ἀστὴρ· ὁ ὑπενδύτης του ἦτο ἐρυθροῦς χρυσοκέντητος, ἡ περισκελίς του λευκὴ ὡς χιὼν καὶ ὡς κάτοπτρα τὰ ὑποδήματά του. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του ἐφόρει κάλυμμα τριγωνικὸν, κεκοσμημένον μὲ λευκὰ πτερὰ κύκνου, ἀπὸ δὲ τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς ὀσφύος του ἐκρέματο μικρὰ σπάθη. Πρῶτον ὁ βασιλεὺς παρετήρησε μικρόν τινα νεανίαν δεκατετρετῆ τὴν ἡλικίαν, ὃν εἶχον ἀποβάλλει τῆς πατρικῆς οἰκίας καὶ ἀποδιώξει οἱ ἴδιοι γονεῖς του, διότι ἀνεγίνωσκε καὶ ἠγάπα τὸ εὐαγγέλιον. Τοῦτον ὁ βασιλεὺς ἠρώτησε πῶς ἠδυνήθη νὰ ἀποχωρισθῇ τοὺς γονεῖς του. Τὸ παιδίον ἀπήντησεν. « Ὁ ἀγαπῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἐστί μου ἄξιος.» Τότε ὁ βασιλεὺς πάλιν ἠρώτησεν αὐτὸ, τί ἐσκόπευε νὰ πράξῃ, καὶ τὶς θὰ ἐφρόντιζε δι' αὐτὸ. « Ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου μὲ ἐδίωξαν εἶπε τὸ παιδίον, ἀλλ' ἐγὼ ἔχω φίλον τὸν Χριστόν.' » Ο βασιλεὺς, συγκινηθεὶς, ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ποιδίου τὴν χεῖρά του.

Τότε καὶ ἐγώ, λαβὼν θάρρος, προσέφερον εἰς τὸν καλὸν τοῦτον βασιλέα τὸ ἡμικεκαυμένον βιβλίον μου ὡς ἐνθύμημα ἐκ μέρους ἡμῶν τῶν πτωχῶν, οἵτινες δὲν εἴχομεν ἄλλο τίποτε διὰ νὰ τῷ προσφέρωμεν. Ὁ βασιλεὺς ἐδέχθη τὸ δῶρον καὶ τότε διηγήθην εἰς αὐτὸν πῶς τὸ βιβλίον ἐκεῖνο ἦτο ἡμικεκαυμένον. Τὴν διήγησίν μου ἤκουσε μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ διέταξε νὰ θέσωσι τὸ βιβλίον εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ βιβλιοθήκην. Τότε τὸν παρεκάλεσα νὰ λάβῃ πρόνοιαν διὰ τὸν ταλαίπωρον Μάνλικον καὶ τοὺς λοιποὺς δεσμίους καὶ πορέστησα εἰς αὐτὸν τὰ δίκαιά σας ἐπὶ τοῦ κτήματος ἐν Σιπένι, δώσας εἰς αὐτὸν καὶ τὸ χαριστήριον ἔγγραφον. Τώρα δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω ποῦ εὗρον τόσον θάρρος νὰ ὁμιλῶ οὕτω μετ' αὐτοῦ· ἀλλ' ἐφέρθη πρὸς ἐμὲ μὲ πολλὴν καλοκἀγαθίαν καὶ μὲ διεβεβαίωσεν ὅτι ταχέως θὰ μάθω παρ' αὐτοῦ καὶ ὅτι δὲν θὰ μὲ λησμονήσει.

Τότε ὡδηγήθημεν εἰς τράπεζαν ἢ μᾶλλον σειρὰν τραπεζῶν εὑρισκομένων ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κήπου καὶ τί ἐκλεκτὸν γεῦμα παρετέθη ἐνώπιον ἡμῶν! Ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ φανῶμεν ἀχάριστοι λησμονοῦντες τὰ πρῶτα τοῦ Θεοῦ δῶρα, τὸν ἄρτον καὶ τὸ ὕδωρ· μολονότι τώρα ἔχομεν καὶ οἶνον καὶ ζύθον καὶ κρέας διὰ τροφήν μας. Ὁ βασιλεὺς, ἡ βασίλισσα καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτῶν μᾶς προσέφερον πολλὰ δῶρα. Μετὰ τὸ γεῦμα ἐκλίναμεν τὰ γόνατα καὶ εὐχαριστήσαμεν τὸν πανάγαθον Θεὸν καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ δὲ τοῦ βασιλέως ἔπραξαν ὡς ἡμεῖς. Ὅταν ἐμέλλομεν νὰ ἀποχωρήσωμεν τῆς τραπέζης ὁ βασιλεὺς καὶ πάλιν μᾶς διεβεβαίωσε περὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς συμπαθείας του διὰ τῶν ἑξῆς λέξεων. « θὰ εὐτυχήσετε τέκνα μου, θὰ εὐτυχήσετε μετ' ἐμοῦ.» Εἰς τοὺς λόγους τούτους μόνον μὲ δάκρυα χαρᾶς καὶ μὲ τὴν ἐγκάρδιον εὐχὴν « εἴθε ὁ Θεὸς νὰ σὲ ἀνταμείψῃ, βασιλεῦ· εἴθε ὁ Θεὸς νὰ σὲ εὐλογήσῃ καὶ νὰ σὲ ἀνταμείψῃ.» ἀπηντήσαμεν.

Μετὰ ταῦτα ἐλάβομεν τὴν πρὸς Βερολῖνον ὁδὸν. Ἤδη θὰ προσπαθήσω νὰ ἐνθυμηθῶ πάντα ὅσα μᾶς συνέβησαν, χωρὶς νὰ παραλείψω τίποτε. Εἰς τὴν γέφυραν τῆς Σχάψης προϋπήντησαν ἡμᾶς οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων καὶ τὸ πρεσβυτέριον. Ὁ πρόεστ[illegible]ς Κάμπος μᾶς ἔκαμε λόγον λαβὼν ὡς ἀφετηρίαν του τὸ ρητόν « Ὁ Κύριος νὰ εὐλογήσῃ ὑμᾶς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ὑμᾶς καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν.» Μετὰ τὸ ὁποῖον πεντήκοντα καιναὶ Διαθῆκαι διενεμήθησαν εἰς ἡμᾶς. Χαῖρε, Βαρβίρα, εἰς τὴν πατρίδα μας τὸ βιβλίον τοῦ Χριστοῦ ἀφαιρεῖται ἀπὸ ἡμας καὶ ἐδὼ μας δίδεται! Εἰσήλθομεν εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὴν ἑξῆς τάξιν· πρῶτος ὁ ἐπιτετραμμένος τὰ καθ' ἡμας ἔφιππος· μετ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ κατὰ σειρὰν ἀνὰ δύο· ἀκολούθως δώδεκα ὑποψήφιοι καὶ ἄλλοι τόσοι πρεσβύτεροι, δύο τῶν ὁποίων ἦσαν ἔφιπποι· τούτους ἠκολούθουν οἱ δύο ὑποψήφιοι οἵτινες μας συνώδευσαν ἀπὸ Χάλλης. Μετ' αὐτοὺς ἐβάδιζον τὰ παιδία μας ὀπίσω αἱ γυναῖκες καὶ τελευταῖοι οἱ ἄνδρες. Ἡ συνοδεία ἐτελείωσε μὲ εἴκοσι δύο ἁμάξια περιέχοντα τὰς ἀποσκευὰς καὶ τοὺς ἀσθενεῖς μας.

Τὰ παιδία μας μὲ τὰς λεπτὰς φωνὰς των ἤρχισαν νὰ ψάλλωσιν: « Οὐδέποτε θέλω ἐγ-

καταλείψει τὸν Θεόν μου. » εἰς τὸ ὁποῖον ἠκολούθησαν καὶ οἱ γέροντες μὲ τὰς τρεμούσας αὐτῶν φωνὰς καὶ οἱ ἄνδρες μὲ τὰς ἰσχυράς των. Ἡ μελῳδία ἠκούετο ἀπὸ πολὺ μακρὰν. Ἡλιοκαυμένοι ὡς ἐκ τῆς μακρᾶς ὁδοιπορίας μας, ἐνδεδυμένοι μὲ ξένου τόπου φορέματα, ἔχοντες τὰς γυναῖκας κρατούσας τὰ ἀσθενῆ αὐτῶν παιδία καὶ τοὺς γέροντας ὑποστηριζομένους εἰς τὰς ράβδους των διηρχόμεθα μετ' εὐλαβείας διὰ μέσου λαοῦ παρατεταγμένου ὡς ζῶντα τείχη καὶ συμπαθοῦντος πρὸς ἡμᾶς. «Οὗτοι ἀδύνατον νὰ ἦναι ἀντάρται, ὡς ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἀλοπόλεως διεκήρυξεν » ἠκούομεν πανταχόθεν νὰ λέγωσιν. Ὡδηγήθημεν διὰ τῶν βασιλικῶν κήπων ἵνα οἱ βασιλόπαιδες καὶ οἱ μεγιστάνες ἴδωσιν ἡμᾶς. Καὶ πραγματικῶς μᾶς εἶδον καὶ συνεκινήθησαν, πολλοὶ δὲ αὐτῶν παραμερίσσοντες ἐσπόγγιζον τὰ δάκρυά των. Ἐστάθημεν ἐνώπιον τῆς βασιλικῆς πύλης ὅπου μᾶς ἐδόθησαν αἱ διευθύνσεις τῶν μερῶν εἰς τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ καταλύσωμεν καὶ ὅπου ὁ προεστὼς Σχοινεμάνος ὑπεδέχθη ἡμᾶς διὰ λόγου ἐμμέτρου· τοῦ ὁποίου ὅμως μόνον τὴν ἀρχὴν ἐνθυμοῦμαι ἔχουσαν οὕτως·

Ἀδέλφια καλῶς ἤλθατε
τὸ φῶς θέλει νικήσει.

Ἀκόμη ἐδῶ διαμένομεν· καὶ λαμβάνωμεν πολλὰς περιποιήσεις ἀπὸ Χριστιανοὺς καὶ Ἰουδαίους. Ἀκόμη καὶ καθολικός τις στρατιώτης, ἱστάμενος ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Σχιλβάλου καὶ δώσας εἰς Ἀλοπολίτην τινὰ τριάκοντα λεπτὰ τῷ εἶπε· « Δὲν εἶναι ὁ Θεὸς ἀλλὰ μόνον οἱ παπάδες οἵτινες ἐπέφερον τὴν δυστυχίαν σας. » Καὶ ἤδη, Βαρβάρα, δίδω πέρας εἰς τὴν ἐπιστολήν μου. Ἡ καρδία μου κατέχεται ὑπὸ χαρᾶς καὶ συνάμα μελαγχολίας. Ἔλθὲ πρὸς ἐμὲ ταχέως. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χάσῃς τὸν δρόμον· ἐν ὁποιονδήποτε μικρὸν παιδίον, δύναται νὰ σοὶ δείξῃ τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν ἠκολουθήσαμεν καὶ θὰ ἀκολουθήσωμεν. Πρόσφερε τοὺς ἀσπασμούς μου εἰς τὴν μητέρα Αἰκατερίνην καὶ φίλησέ μου τὸν υἱόν μου. Εἴθε ὁ Κύριος νὰ σὲ διαφυλάξῃ ἐν ὑγείᾳ σωματικῇ τε καὶ ψυχικῇ.

Ὁ χαίρων καὶ συνάμα λυπούμενος

Ἰωάννης σου.

ΟΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΟΡΑΤΟΣ ΚΟΣΜΟΣ.

Ἂν ὑψηλὴ διάνοια τὰ πάντα διατάττῃ,
Δικαιοσύνης εἰς τὴν γῆν πῶς στάθμην δὲν φυλάττει;
Πῶς ἡ κακία εὐτυχεῖ τιμᾶται καὶ κομπάζει;
Πῶς ἄδοξος καὶ δυστυχὴς ἡ ἀρετὴ στενάζει;

—Εἰς δύο κόσμους διαιρεῖ τὸ πᾶν ὁ ἔχων φρένα·
Εἰς ἄπειρον, αἰώνιον, ἀόρατον τὸν ἕνα·
Κεἰς ἄλλον μικρὸν πρόσκαιρον Ἀλλὰ πρὸς γνῶσιν τούτων
Ὁ ἄνθρωπος παρέλαβε τὸν ἔνδον κ' ἔξω πλοῦτον,
Τὰς ἀοράτους, ὁρατὰς ἐντὸς κ' ἐκτὸς αἰσθήσεις,
Τὰς δύο τῆς οὐσίας του ἀντικειμένας φύσεις.
Ἡ ψυχικὴ καὶ ἄυλος εἰς τοὺς χυδαίους μόνον
Ἀποστερεῖται βαθμηδὸν τὸν νοερόν της τόνον.
Ἀλλ' εἰς ἐμὲ φωτοβολεῖ ὡς ἄστρον χωρὶς δύσιν,
Ἀλλ' εἰς ἐμὲ ὡς κάτοπτρον ἀντανακλᾷ τὴν κτίσιν,
Ἀλλὰ περιφερόμενον τὸ βλέμμα τοῦ νοός μου
Ἐντὸς κ' ἐκτὸς τοῦ κόσμου,
Σειρὰν εὑρίσκει αἰτιῶν καὶ ἀποτελεσμάτων,
Τὸ ἄφθαρτον εἰς τὴν φθορὰν τῶν δημιουργημάτων.
Τὴν ἔντεχνον ἁπλότητα ὑπὸ τὸ σύνθετόν των,
Τὴν κεκρυμμένην τάξιν των ὑπὸ τὸ ἄτακτόν των
Μίαν καὶ μόνην κίνησιν εἰς ὅλας τὰς κινήσεις,
Μίαν καὶ μόνην θέλησιν εἰς ὅλας τὰς θελήσεις.
Ὁρῶν τὸ πᾶν ὡς ἄνθρωπος ἀπεκδυθεὶς τὸ σκότος,
Οὐ τοῦτο λέγω, γέννημα τυφλοῦ συμβεβηκότος,
Ἀλλ' ἔντεχνος ἀπόρροια πνευματικῆς αἰτίας,
Μεγάλ' οἰκία τοῦ Θεοῦ καὶ σκεύη τῆς οἰκίας
Ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι· καὶ μόνος νομοδότις
Ἡ μία καὶ πανάγαθος καὶ πάνσοφος θεότης.

Π. ΣΟΥΤΣΟΣ.

Η Γραφὴ τὸ ἰσχυρότατον τῶν φρουρίων

Τὰ φρούρια κτίζονται ὅπως ὑπερασπίζωσι τὴν χώραν ἀπὸ ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν, καὶ οὕτως ἐξασφαλίζωσι τοὺς κατοίκους ἀπὸ λεηλασίας καὶ καθυποτάξεως

Ἀλλ' ἰσχυρότατον πάντων τῶν ἀνθρωπίνων φρουρίων κατὰ τῶν προσβολῶν καὶ ἐπιδρομῶν τοῦ ἀοράτου ἐχθροῦ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι ἡ Γραφὴ — Ἑκατομμύρια εὗρον ἤδη αὐτὴν πνευματικὸν φρούριον ἀπόρθητον. Οἱ ἅγιοι ὅλων τῶν αἰώνων εὗρον αὐτὴν πολυτιμότατον βιβλίον — τόπον ὑπερασπίσεως ἀσφαλέστατον.

Τὴν εὗρον τοιαύτην, ὅταν αἱ θύελλαι τῶν πειρασμῶν ἐμαίνοντο κατ' αὐτῶν — Ὅταν τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ Σατανᾶ ἐρρίπτοντο βροχηδὸν κατ' αὐτῶν ἐκ τοῦ τόξου του — Ὅταν προσεβάλλοντο ὑπὸ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ἐπίνων καὶ ἐδίψων καὶ ἐπόθουν καὶ ἐπεδίωκον τὴν καταστροφήν των. Ἀναγνῶστα ποῖον εἶναι τὸ φρούριόν σου, ὁ τῆς Γραφῆς Θεὸς, ἢ ὁ κόσμος; Ἐὰν ἦναι ὁ Θεὸς, εἶσαι ἀσφαλὴς — Ἐὰν δὲ ὁ κόσμος, φοβοῦ, διότι τρέχεις τὸν ἔσχατον κίνδυνον νὰ προσβληθῇς καὶ καταστραφῇς αἰωνίως.

—

πρὸς τὰ ἀόρατα, τὰ ἀφορῶντα τὸ αἰώνιον ἡμῶν μέλλον ;Ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ἀντικειμένου ἀποκάλυψις μᾶς ἦτο ἀπαραιτήτως ἀναγκαία. Χρεωστοῦμεν νὰ τὴν ἐπωφελώμεθα μετὰ μεγίστου σεβασμοῦ, καὶ ὅταν ἀπαντῶμεν ἐν αὐτῇ τινα τὰ ὁποῖα ὁ νοῦς μας δὲν δύναται νὰ καταλάβῃ, τότε ἂς ἐνθυμώμεθα τὴν ἀδυναμίαν τοῦ πνεύματός μας, τὸ ὁποῖον τόσον εὐκόλως πλανᾶται καὶ ἐπ' αὐτῶν εἰσέτι τῶν ὁρατῶν. Ὁπόταν βλέπω « τὰ ἰσχυρὰ ἐκεῖνα πνεύματα » τὰ ἐπικρίνοντα τὰς ἀληθείας τῆς ἡμετέρας θρησκείας, τὰ χλευάζοντα μάλιστα αὐτὰς αὐθαδῶς· σκέπτομαι: εὐτελεῖς θνητοί, πόσα καὶ πόσα ἐκ τῶν πραγμάτων περὶ τῶν ὁποίων τόσον ἐλαφρῶς ὁμιλεῖτε δὲν εἶναι ὑψηλότερα καὶ λεπτότερα ἐκείνων, περὶ τῶν ὁποίων ὁ μέγας Νεύτων τόσον χονδροειδῶς πλανᾶται! Ἐπεθύμουν ὥστε ἡ Γ. Γ. νὰ μὴ λησμονήσῃ ποτὲ τὴν σκέψιν ταύτην, καθότι αἱ περιστάσεις καθ' ἃς ἔχομεν αὐτῆς ἀνάγκην ἐπαναλαμβάνονται συχνότατα » (Εὔλερος πρὸς Ἡγεμ. Γγερ. ἐπιστ. ιή.)

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΑΦΡΙΚΗ

Ἡ Ἀφρικὴ ὑπῆρξε τὸ θέατρον τῶν ἐργασιῶν ἀθανάτων φωστήρων τῆς Ἐκκλησίας· τοῦ Πανταίνου, Κλήμεντος, Ὠριγένους, Κυρίλλου ,Ἀντωνίου, Ἀθασίου, Τερτυλιανοῦ, Κυπριανοῦ, Αὐγουστίνου, καὶ πλείστων ἄλλων, διδαξάντων τὴν σώζουσαν ἀλήθειαν τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν αἵματος ἐπισφραγισάντων αὐτήν. Ἀφοῦ ὅμως ἡ Γυνὴ, ἡ ἔχουσα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανον ἀστέρων δώδεκα, καταδιωθεῖσα ὑπὸ τοῦ πολυκεφάλου ὄφεως, ἔλαβε πτέρυγας ἀετοῦ καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, τότε καὶ ἡ μεγάλη αὕτη τοῦ παλαιοῦ κόσμου ἤπειρος, ἔπεσεν εἰς πυκνότατον σκότος. Κατὰ τὴν παροῦσαν δὲ ἑκατονταετηρίδα ἄνδρες ἐφάμιλλοι τῶν παλαιῶν, οἷοι ὁ Μοφφάτιος, Λίβιγκστὼν καὶ πλεῖστοι ἕτεροι, ἤρξαντο καὶ πάλιν νὰ ἐργάζωνται εἰς τὸ μέγα τοῦτο στάδιον, εὐαγγελίζοντες τὴν Ἀφρικὴν καὶ φέροντες αὐτὴν πάλιν εἰς τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Μεσημβρινῆς θαλάσσης, τῆς μεταξὺ ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς καὶ νήσου Μαγαδασκάρης, μέχρι τοῦ Εὐέλπιδος Ἀκρωτηρίου, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀκρωτηρίου τούτου μέχρι τῶν παραλίων τοῦ Μαρόκκου, ἐπὶ τῇ ἐξαιρέσει μερῶν τινων, ἔνθα τὸ σκότος τῆς εἰδωλολατρίας εἶναι εἰσέτι πυκνότατον, ἐκκλησίαι χριστιανικαὶ ἐφυτεύθησαν, αἱ ὁποῖαι ὡς φωτεινὰ κέντρα ζωῆς πνευματικῆς ἐξασκοῦσι σωτήριον ἐπιρροὴν καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα, ὅπου ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἤχισε νὰ ἀκούηται. Τοῦτο βεβαίως εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον κτύπημα κατὰ τῆς δουλεμπορίας καὶ τῶν βδελυρῶν ἀνθρωποβυσιῶν, αἵτινες κατεμόλυνον τῆς γῆς ἐκείνης τὸ ἔδαφος. Ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς Μεσογείου βρεχομένων παραλίων τῆς Ἀφρικῆς μόνον ἐν Ἀλγερίᾳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ὑπάρχει ἐλευθερία θρησκευτικὴ, καὶ μόνον ἐκεῖ δύνανται οἱ Χριστιανοὶ νὰ κηρύττωσιν.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων τῆς Ἀφρικῆς ἐκκλησιῶν δύο μόνον ἠδυνήθησαν νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὰς ἐφόδους τοῦ πολυκεφάλου δράκοντος καὶ νὰ παρατείνωσιν τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν μέχρι τῶν ἡμερῶν τούτων· ἀλλ' ὕπαρξιν ὁμοιάζουσαν πρὸς τῶν ἀρχαίων ἀκροπόλεων, σεβαστῶν μόνον διὰ τὴν ἀρχαιότητά των. Αὗται δὲ εἶναι αἱ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀβυσσινίας.

Περὶ δὲ τῶν μεσογαίων τῆς Ἀφρικῆς χωρῶν γνωστὸν ὅτι ἡ φωνὴ τοῦ Λευκοῦ ἀνθρώπου τοῦ Χριστιανοῦ (οὕτως ὠνόμαζον οἱ Ἀφρικανοὶ τὸν Λιβιγκτόνα) ἠκούσθη καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς λίμνης Ταγκανύκας καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς πολλῶν ἄλλων λιμνῶν καὶ ποταμῶν, καὶ ἐντὸς χωρίων καὶ πόλεων χωρῶν πρώην ἀγνώστων, χιλιάδας λευγῶν πέραν τῆς θαλάσσης, τῶν ὁποίων ἡ ἀνακάλυψιν ἡ ἀνθρωπότης ὀφείλει εἰς αὐτόν. Ἀφοῦ ὁ ἀοίδιμος οὗτος ἀνὴρ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ μεγάλου του σταδίου ἀπῆλθεν εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου του, ὁ ἀνευρὼν αὐτὸν καὶ βοηθήσας ἐν στιγμῇ κρισιμωτάτῃ Κ. Στάνλη, ἐστάλη ὅπως ἐξιχνιάσῃ τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικήν. Οὗτος περιερχόμενος καὶ ἐρευνῶν τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς ἔφθασε καὶ εἰς τὴν λίμνην Βικτωρίαν Νυάνζαν, ἥτις κεῖται ὑπ' αὐτὸν τὸν Ἰσημερινὸν καὶ ἥτις κοινωνεῖ καὶ μετὰ τῆς ἰδικῆς μας θαλάσσης διὰ τοῦ ποταμοῦ Νείλου. Περιπλεύσας τὴν μεγάλην ταύτην λίμνην καὶ ἐρευνήσας τὰ κατ' αὐτὴν ἀνεκάλυψε πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν αὐτῆς μέρος μέγα τι βασίλειον ἐκ πολλῶν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, τὸ βασίλειον τῆς Οὐγάνδας ὀνομαζόμενον, τοῦ ὁποίου ὁ βασιλεὺς ὀνομάζεται Μτέζας. Ὁ βασιλεὺς οὗτος, συνομιλήσας μετὰ τοῦ Κ. Στάνλεη καὶ ἔκθαμβος γενόμενος διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῶν λευκῶν ἀνθρώπων ἐζήτησε νὰ μάθῃ ποῦ κεῖται τὸ μυστήριον τῆς ὑπεροχῆς ταύτης. Ἀκούσας δὲ ὅτι τοῦτο κεῖται ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Εὐαγγελίου, παρεκάλεσε τὸν περιηγητὴν νὰ τῷ προμηθεύσῃ διδασκάλους, οἵτινες νὰ διδάξωσι καὶ αὐτὸν καὶ τὸν λαόν του τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Δι' ἐπιστολῆς τοῦ λοιπὸν, δι' ἧς περιγράφει τὸν περίπλουν τῆς λίμνης Βικτωρίας ὁ Κ. Στάνλεη, ὁμιλῶν καὶ περὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀφρικανοῦ βασιλέως τούτου τόσον διήγειρε τὸν ζῆλον εἰς τὰς καρδίας ἀληθῶν τινων φίλων τοῦ Χριστοῦ ὥστε εἰς τούτων ἐγκλείσας γραμμάτιον 5,000 λιρῶν ἐν ἐπιστολῇ ἔπεμψεν αὐτὸ πρὸς τὴν ἀποστολικὴν ἀδελφότητα τοῦ Λονδίνου παρακαλῶν νὰ μεταχειρισθῶσι τὰ χρήματά του ταῦτα στέλλοντες εὐαγγελιστὰς εἰς Οὐγάνδαν, τὸ ὄνομά του ὅμως νὰ μὴ φανερώσωσι διότι αὐτὸς οὐδὲν ἄλλο πράττει ἢ τὸ χρέος του· ὡς « ἀχρεῖος δοῦλος ». Μετ' ὀλίγον καὶ ἄλλος ἐμιμήθη τὸ παράδειγμα τοῦτο πέμψας ἄλλας 5 χιλιάδας λίρας ὡς ἀχρεῖος δοῦλος. Ὅτε δὲ εἰς τὴν Γεωγραφικὴν Ἑταιρείαν ἐπισήμως ἀνηγγέλθη ὅτι Ἀποστολὴ διοργανίζεται δι' Οὐγάνδαν ἀμέσως ἤρξατο ἔρανος καθ' ὃν εἷς μόνος πάλιν ἔδωκε 3,000 λίρας! Μακάριον τὸ ἔθνος τὸ ἔχον τέκνα τοιαῦτα.

ΑΞΙΟΘΑΥΜΑΣΤΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ.

Ὁ ἱερὸς Παυλῖνος, Γαλάτης τὸ γένος, ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τῆς τετάρτης ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, καὶ ἐχρημάτισεν ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καμπανίᾳ Νώλης. Τὸ ἑξῆς τοῦ βίου αὐτοῦ περιστατικὸν μαρτυρεῖ τρανῶς πόσην ἰσχὺν εἶχεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἡ Εὐαγγελικὴ ἐντολὴ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν οἱ Βάνδαλοι, ἐγκατασταθέντες εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἀπέβαινον συχνάκις εἰς τὰ παραθαλάσσια τῆς Καμπανίας καὶ τῆς λοιπῆς Ἰταλίας, λαφυραγωγοῦντες καὶ αἰχμαλωτίζοντες. Ἀποβάντων λοιπὸν ποτὲ τῶν βαρβάρων τούτων εἰς τὴν Νώλην, οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἔπαθον τὰ πάνδεινα, συνέπαθε δὲ μετ' αὐτῶν καὶ ὁ ἴδιος ἐπίσκοπος, λῃστευθείσης τῆς οἰκίας του, καὶ ἔμεινεν ἡμίγυμνος. Ἐνῷ δὲ εὑρίσκετο εἰς τοιαύτην ἀξιοδάκρυτον κατάστασιν ἔρχεται πρὸς αὐτὸν δυστυχής τις χήρα, κλαίουσα καὶ ὀδυρομένη, ἀναγγέλουσα ὅτι ὁ μονογενὴς υἱὸς αὐτῆς, ἡ ἐλπὶς καὶ τὸ στήριγμα τῶν γηρατείων της, ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν βαρβάρων μετὰ πολλῶν ἄλλων καὶ, ἐν ἐλλείψει λύτρων, ἔμελλε ν' ἀπαχθῇ εἰς τὴν Ἀφρικήν.

« Δὲν ἔχω πλέον τίποτε νὰ δώσω, εἶπεν εἰς αὐτὴν ὁ πράγματι ἐπίσκοπος, εἰμὴ τὸ σῶμά μου, μόνον· ἂν θέλῃς λάβε με καὶ ἀντάλλαξόν με μὲ τὸν υἱόν σου. »

Ἡ μητρικὴ φιλοστοργία ὑπερίσχυσε τοῦ πρὸς τὸν σεβάσμιον ἐπίσκοπον σεβασμοῦ, καὶ σύντομος ἡ χήρα εὐχαρίστως ἐδέχθη τὴν προσφορὰν, καὶ ἀμφότεροι διευθύνθησαν ἀμέσως εἰς τὰς σκηνὰς τοῦ βασιλέως Γιζερίχου, τοῦ ὁποίου ὁ γαμβρὸς εἶχεν αἰχμαλωτίσει τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον νέον.

Ὁ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως, πρὶν ἢ δεχθῇ τὴν προταθεῖσαν ἀνταλλαγὴν, ἠρώτησε τὸν ἐπίσκοπον ἂν ἐγνώριζε τέχνην τινὰ καὶ ποίαν. Ὁ δὲ θεῖος ἀνὴρ ἀπεκρίθη ὅτι ἐγνώριζεν ὀλίγον τὴν κηπουρικήν· οὕτως δὲ ἔγεινε δεκτὸς ἀντὶ τοῦ νέου, καὶ μετ' ὀλίγον ἀπήχθη μετ' ἄλλων πολλῶν εἰς τὴν Ἀφρικήν.

Ὁ βάρβαρος ἐκεῖνος ὁ αἰχμαλωτίσας τὸν ἐπίσκοπον, ἐρχόμενος συχνάκις νὰ περιδιαβάζῃ εἰς τὸν κῆπόν του, καὶ λαμβάνων ἀφορμὴν νὰ συνομιλῇ μετὰ τοῦ κηπουροῦ του, εὐχαριστεῖτο μεγάλως εἰς τὰς μετ' αὐτοῦ συνομιλίας, ἐπειδὴ τὸν εὕρισκεν ἄνθρωπον φρόνιμον καὶ πολύπειρον. Μετ' οὐ πολὺ δὲ τοσαύτην ἐπιρροὴν ἐξήσκησεν ἐπὶ τοῦ βαρβάρου ἐκείνου, ὁ ἀγαθὸς καὶ φρόνιμος ἐπίσκοπος, ὥστε πολλάκις οἱ φίλοι καὶ οἱ σύμβουλοι αὐτοῦ ζητοῦντες αὐτὸν πανταχόσε, τὸν εὕρισκον εἰς τὸν κῆπον συνδιαλεγόμενον καὶ συναναστραφόμενον μετὰ τοῦ κηπουροῦ.

Μίαν ἡμέραν, μεταξὺ ἄλλων σπουδαίων ὁμιλιῶν, εἶπεν ὁ ἐπίσκοπος πρὸς τὸν γαμβρὸν τοῦ βασιλέως, ὅτι ὁ πενθερός του δὲν ἔμελλε νὰ ζήσῃ πολὺ, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦναι ἕτοιμος νὰ τὸν διαδεχθῇ.

Μαθὼν τοῦτο ὁ Γιζέριχος, ἐζήτησε νὰ ἴδῃ τὸν Παυλῖνον. Ὁποία δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξίς του ὅτε, ἰδὼν αὐτὸν, ἀνεγνώρισε τὸ πρόσωπον ἑνὸς τῶν δικαστῶν, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἰδεῖ κατ' ὄναρ τὴν προλαβοῦσαν νύκτα δικάζοντας αὐτόν!

Ἐσυμπέρανε λοιπὸν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἦναι ἐκ τῶν κοινῶν κηπουρῶν· ἀπὸ ἐρωτήσεων δὲ εἰς ἐρωτήσεις τὸν ἠνάγκασαν τὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἦτο αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ τῆς Νώλης ἐπίσκοπος.

Ἐζήτησαν τότε παρ' αὐτοῦ συγχώρησιν, καὶ ἠθέλησαν νὰ τὸν στείλωσιν εἰς τὴν ἐπισκοπήν του μετὰ πολλῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν δώρων· ἐκεῖνος ὅμως μίαν μόνην χάριν παρ' αὐτῶν ἀπῄτησε· νὰ χαρίσωσιν εἰς αὐτὸν τοὺς αἰχμαλώτους τῆς ἐπισκοπῆς του.

Γενομένης λοιπὸν ἀκριβοῦς ἐρεύνης, συνέλεξαν ἅπαντας τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ ἐπεβίβασαν αὐτοὺς εἰς πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐπλήρωσαν σίτου. Καὶ οὕτως ὁ κηπουρὸς ἐπισκοπος ἐπανῆλθεν ἐν θριάμβῳ εἰς τὴν πόλιν τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ, τῆς ὁποίας τὸ πένθος μετεβλήθη τότε εἰς ἀνέκφραστον χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν. (Ἀστ. Ἀν.)

ΚΥΡΙΑΚΟΝ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΒΙΚΤΩΡΙΑΣ

Ὅταν ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας Βικτωρία διατρίβῃ εἰς Οὐίνδσορ, τὸ μόνον τὸ ὁποῖον προξενεῖ εἰς αὐτὴν ἡδονὴν μεγίστην εἶναι νὰ συναθροίζῃ τὰ καράσια τῆς γειτονίας της ἀνὰ πᾶσαν κυριακῆς ἑσπέραν καὶ νὰ δίδῃ εἰς αὐτὰ θρησκευτικὰ μαθήματα.